ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

54ՐԴ ՏԱՐԻ, Ե. ՇՐՋԱՆ — ԹԻՒ 37 — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1904

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կայս. Շնորհ—«Մասիս»ի արտօնութիւնը (խմբագրական յայտարարութիւն).—Երկու կոյրերը. ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.—Պզտիկ պատկերներ. «Մօրը ուխտը». ՉԻՖԹԷ-ՍԱՐԱՖ:—Երաւութիւն (բմայ) Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ:—Խաղողին պաճիը (ձամբորդութեան յիշատակներ) ՇԱՀՕՐԱՄ:—Մշուշը (Բանաստեղծութիւն) Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:—Տպաւորութիւններ (Ցուշաստերուս) ՄԵՆԱՍԷՐ:—Օսմ. գրականութիւն—Պատուած թշնիկակը (Նորավէպ) ԽԱԼԻՏ ՋԻԼՊԷՑ: Թարգմ. ՊԱՐԵՏ:—Բժշկական Բոնիկ. Կ. Տ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՍ Շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինն է Կ. Պոլսոյ համար ֆռանսուն դրս. եւ գաւառներուն համար յիսուն դրս., կանխիկ վճարելի: Առտասանման՝ 12 Ֆրանք կամ 5 ռուպլի: Թղթատարական ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Վերցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ հրապարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առտու: Այն բաժանորդները որոնք պակաս թերթ ստացած են, պէտք է իսկոյն իմացնեն խմբագրութեան: Ժամանակ անցնելէ վերջ՝ այս տեսակ առարկութիւնները ընդունելութեան չեն առնուիր:

Չհրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍի մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՁԵՒԻՒՔ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ
Հասցէ

درعلیه ده غلطه ده سیسی (ماسیس) غزته اداره سی

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ
Կ. Պոլիս, Ղալաթիա

Rédaction de la Revue MASSIS
Galata, Constantinople

ՌՕՍԻԱ – ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱԾՔ

1881 *մարտ 20ի կայս. Ուքազով արտօնուած կեդրոնատեղին Բևդերպուրկ, իրեն յատուկ չէնքը։*

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի կեանքի վրայ, եւ ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ ԴԷՄ, ցկեանս ապահովագրութիւն ՇՈՒՆԿԱՒՈՐՈՎ եւ ՇՈՒՆՆԱԻՈՎ ՈՂՋԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ, ինչպէս նաեւ ՀԱՑԵԼԻՆԵՐՈՒ եւ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ կատարելուն դէմ։

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,667 *ֆրանք*
Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան	142,585,000 »
Ընկերութեան ապահովագրուածներուն վճարուած դրամագլուխ եւ ինքնուրոյն հատուցում	314,768,000 »
1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագին եւ տոկոս	56,585,800 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ագարեան խան, Վոյվոտա, Գալաթիա, 9—10

ՅԱՄԱՔԱՑԻՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՊԱՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ

Ունի կեանքի, օժիտի, արկածի, ցմահ թոշակի ճիւղեր

VICTORIA DE BERLIN

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԵՐԼԷՆ կեանքի ապահովագրութիւններ ունի թէ՛ բժշկական քննութեամբ եւ թէ առանց բժշկական քննութեան

Առանց բժշկական քննութեան եղած կեանքի ապահովագրութիւնները չորս վճարումներով տեղի կունենան, սկսեալ 5 դրուշէն

Ապահովագրեալ գումար 1902ին	Ֆր.	1,244,457,577
Պահեստի դրամ 1902ին	»	451,284,214

Հաստատուած 1853 սեպտ. 20ին արտօնութեամբ Ա. Վեհափառ Հայրապետական Գահակալ Տէր Տէրոց Տէր Մատթէոս Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Ամենայն Հայոց Պատրիարքի Հսկողութեան ներքեւ։

ԸՆԿ. ԴՐՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Օսմ. Կայս Պանքա

եւ Քրէտի Լիոնէ

Լիազօր Ընդհ. Ներկայացուցիչ

ՄԻՀՐԱՆ ՄԻՆԻՄ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆ

Տեսուչ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆ

Պոլիս Քաթըրճըօղլու խան թիւ 45 եւ 45 Ե. 9—10

ՖԷՆԻՔՍ ՕԹՐԻՇԻԷՆ

ԿԱՑՍ. ԹԱԳ. ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԱԼ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿ.

Հրդեհի եւ կեանքի (Ի ՎԻԵՆՆԱ)

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ն. Ա. Բ. ԳՈՒՐՔՍ ԼՈՒԻ ՏԸ ՊԱՉԻԷՒ

ԼԱ ԷՍՊՐԷՅԵԱ

Ապահովագր. Ընկ. ընդդէմ հրդեհի եւ ծովայիցնարկածներու (Ի ՄԱՏՐԻՏ)

Ապահովագրութիւնի կը կատարուին լաւագոյն պայմաններով:

Սոյն ընկերութեանց Դրամատունն է ի Կ. Պոլիս, Գուէսի Լիօնէ

ընդհ. եւ լիազօր ներկայացուցիչ թուրքիոյ

Ա. ՔԵՐՍԱՏԵԱՆ

Գրասենեակ, Պոլիս, Հաճօբուլօ խան, Թ. 52—53—54—55—56 10—10

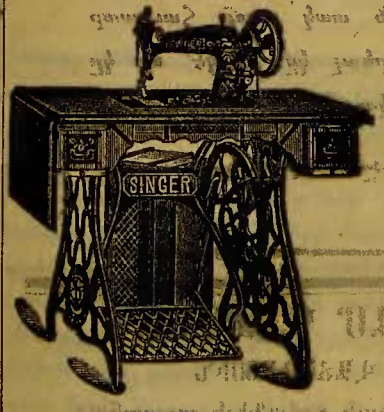

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՋ ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամենէն աւելի կատարեալ գործածուածը, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն օր Սինկէրի մեքենաները կը գնէ:

Ձեռքի, ոտքի ու ոտքի եւ ձեռքի վիանգատայգ մեքենաներ կը գտնուին:

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

ՇԱՀԱԹԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՒՃԱՌՈՒՄՆԵՐ

ՊՈՒՐՍ.	1. *Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին՝* 2. *Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.*
ԿԱԼԱԹԱ.	1. *Սինկէր խան, Թիւնէլին եառւբը.* 2. *Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.*
ՊՕՒԼԻՍ	1. *Սուլթան Համամ, Թ.* 2. *Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.*
ՍԿԻՒՏԱՐ	Զարչը Պօյու, Թ. 120.

Դասերը եւ ճորոգութիւնի ձրի.

կատարեալ երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր խաղաքներուն մէջ:

Սինկէրի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը: 10—10

ՍՅՐ, ԿԻՆ, ՏՂԱՅ

Ա՛րդս տենդի Հիւանդութենէ վերջը տկար կը մնայ, մանաւանդ տղայ մը։ Թէպէտև Հարկ չիտեսնուի, Հիւանդին պէտք է տալ

Շիշերու վրայ ասոր ուշադրութիւն ընել պէտք է։

SCOTT'S EMULSION

և տկարութիւնը անմիջապէս և վստահաւիար կը վարատէ և կը տեսնուի որ

ԸՍՊՕՀԱԾ ԲԱԺԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

մարմինը պատող բոլոր տկարութիւններու դէմ ամենամեծ դեղ է։ Ընդհական տակ ասոր հաւասար բան մը չկայ, այնպէս կատարեալ կը բժշկէ՝ որ կը կարծուի թէ Հիւանդութիւնը կուտէ ու կը կլլէ։

Բոլոր դեղատոմսերը և դեղավաճառները կը ծանեն։

18

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Գործի մարդութեան եւ ճարտարութեան

(Գրասենեակ՝ Մահմուտ—փաշա, Թարազճըլար, Մեծ Նոր Խանի կից, Թ. 37)

Այս հանրածանօթ գործարանին մէջ կը մաքրուին աղտոտած եւ փչացած թէ՛ մետաքսէ եւ թէ՛ բուրդէ ամէն տեսակ ընծիր գործեր, քիմիական դեղօրէից միջոցաւ, առանց ո՛ր եւ է տրտում կամ հեաք ձգելու։ Ընդհակառակը, բոլորովին նոր երեւոյթ մը կ'առնեն այս գործարանին մէջ մաքրուած գործերը։

Ունի նաեւ առաւելութիւն մը նոր գործերու վրայ, այն է թէ՝ այս գործարանին մէջ մաքրուած գործերը զերծ կը մնան ցեցերու (կի՛ վէ) կեր ըլլալէ։

Կը նորոգուին նաեւ որեւէ կերպով վնասուած գործեր։

Սոյն գործարանը կը առնձնէ նաեւ պատրաստել նոր գործերը, ի՛նչ մեծութեամբ ու ճաշակով որ ուզուի։

Ծանձնարարութիւնք պէտք է ուղարկել գրասենեակը։

Դիւրամատչելի պայմաններ։ 9—10

ԱԴԱՄ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ամէն տեսակ բօհաֆիյէ ապրանաց

Մեծ—Շուկայ, Փիւրճիներու դրան կից, Թ. 41—43

Նոյնպէս, արանց եւ կանանց ճաշակաւոր հագուստներու վաճառատուն, Պալիս, Սալթան—Համամ, Միխիւլի Դրամատան դէմ թիւ 58։

Սոյն երկու վաճառատուներուն մէջ գտնուած ապրանքները, թէ՛ բօհաֆիյէի վերաբերեալ եւ թէ՛ արանց եւ կանանց յատուկ հագուստներ, իրենց գեղեցկութեան կը միացնեն տոկունութիւն, եւ դիւրամատչելի գիներու առաւելութիւնն ալ կ'ընծայեն հաստատութեան։

Ադամ Վարդեան մեծապէս գոհ թողուցած է իր բազմաթիւ յաճախորդները։ կ'արժէ որ Շուկայ երթող ամէն ընտանիք այցելէ անդամ մը այս երկու վաճառատուները՝ եղանակին պէտքերը հոգալու համար։ 9—10

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

54ՐԴ ՏԱՐԻ, Ե. ՇՐՋԱՆ — ԹԻՒ 37 — 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1904

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՃՆՈՐՀ

"ՄԱՍԻՍ,,Ի ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բերկրութեամբ և երախտագիտութեամբ կը ծանուցանենք թէ, կայսերական բարեհաճ իրատէի մը չնորհիւ, Մասիսի արտօնութիւնը՝ իր հանգուցեալ հիմնադիր—արտօնատիրոջ կարապետ էֆ. Ութիւճեանի անունէն փոխանցուած է որդւոյն՝ Տօքթ. Եդուարդ Մասիսի անուան։

Կայսերական այս չնորհը նոր հաւաստիք մըն է այն բարձր պաշտպանութեան զոր Ն. Կ. Վեհափառութիւնը կը նուիրէ նաև Մամուլին զարգացման ու յառաջդիմութեան, որուն չնորհիւ լրագրութիւնը զգալապէս բարւոքուած ու բազմապատկուած է՝ հանրութեան մեծաւոր պէտքերը գոհացնելու պայմաններով օժտուած։

Թուրքիոյ ամէնէն հին թերթին, որպէս է Մասիսը, յարատեւութիւնը ապահովող կայսերական այս բարձր չնորհը, որ երախտագիտութեամբ կը լնու թերթիս նոր արտօնատէրը, ինչպէս նաև Խմբագրութիւնն ու Տնօրէնութիւնը, տարակոյս չունինք որ գոհունակութեամբ պիտի ողջունուի Մասիսի բոլոր ընթերցողներէն ու համակրողներէն։

Կայսերական այս բարձր չնորհին առթիւ խոնարհաբար կը մատուցանենք մեր երախտագէտ զգացմանց հաւաստիքը, ջերմադին բարեմաղթութիւններով Օգոստափառ Կայսեր արեւշատութեան համար։

Միանգամայն, պարտականութիւն կը համարինք մեզի՝ մեր խորին չնորհակալութիւնները ներկայացնել Ներքին Գործոց նախարար Բարձր. Մէմտուհ փաշայի և Տպագրական վերատեսուչ Վահեմ. Էֆ֊ին որոնք բարեհաճեցան ամէն դիւրութիւն ընծայել՝ Մասիսի արտօնութեան փոխանցման վերաբերող օրինական գործողութեանց կատարման համար։

Մասիս՝ ինչպէս իր կէս դարէ աւելի գոյութեան ընթացքին մէջ, այսուհետև ևս պիտի ընթանայ նոյն խոհական և ուղիղ ընթացքով որով արժանացաւ Կայսերական բարձր գնահատման թանկագին հաւաստիքը եղող այս նոր չնորհին։

Այս բերկրալի լուրը հաղորդելու առթիւ, հարկ կը համարինք ծանուցանել մեր ընթերցողներուն, թէ Մասիս պիտի չարունակուի նոյն Խմբագրութեամբ որով կը հրատարակուի 1900 յունուարի սկիզբէն, իբրև Գրական Շաբաթաթերթ, և պիտի պահէ իր արդի ձեւը, ուղղութիւնը ու պայմանները։ Եւ կը սիրենք յուսալ թէ, մօտաւորապէս հինգ տարիէ ի վեր Մասիսի գտած համակիր ընդունելութիւնը, թէ՛ Կ. Պոլսոյ մէջ և թէ՛ Կ. Պոլսէն դուրս,—որուն ոչ նուազ նպաստեցին մեր կանոնաւոր յարատեւութիւնը և թերթը միշտ չահեկան ու օգտակար դարձնելու համար ըրած ջանքերնիս,—պիտի ընծայուի մեզ այսուհետև ալ։

ԵՐԿՈՒ ԿՈՅՐԵՐԸ

Չենք զարմանար, թէ ինչպէ՞ս գտած էին զիրար այդ երկուքը,—կին մը աչազուրկ և այր մը՝ կոյր,—և թէ ինչպէ՞ս իրարու կապած էին անոնք իրենց ճակատագիրը։

Դիպուածը չատ անգամ լուսազգոն ընտրողը եղած է մեր սա երկրագունդին վրայ, ուր չաճախ մանրախոյզ ու նրբազննին քննութիւններու արդիւնք ընտրութիւնները ամէնէն ձախող և անսպասելի հետեւանքները ծնցուցած են ընտանիքներէ ներս։

Դիպուածով միայն ձեռք ձեռքի տուած էին այդ երկուքն ալ այն խաւարչուտ ճամբուն մէջ, ուրկէ պիտի քալէր իրենց անարև կեանքը, քրտինքոտ խարխափումներու և լացող երգերու չարունակականութիւնով։

Այն օր թաղէ թաղ իրենց մուրացկանի ինտուտը, տաք արեւի մը դժոխքին տակ զիրենք ընկճած էր յոգնածութիւնով մը, որուն մէջ մեծ դեր մը կը խաղար անչուշտ իրենց առաջացած տարիքն ալ։ Զրկումի ու թշուառութեան վարժուած, իրենց կուրութիւնը կը տարուբերէին երդիքներու տակը, դուռներու և պատուհաններու առջին, միշտ անբաժան իրարմէ, ու միշտ իրարու ձեռք զրկած, կ'ապրէին իրենց մուրիկի կեանքը, համոզումը իրենց սրտին խորը, թէ իրենք կը նմանէին վարդի այն կոկոններուն, որոնք Թրթռուրի մը չրթներուն հպումին տակ, կը մեռնին, առանց բացուած վարդերու բուրմունքը սփռելու չորս դին։ Այս համոզումը, սակայն, չէր յուսահատցնէր զիրենք։ Անոնք միևնոյն ժամանակ գիտէին, թէ բացուած սրուակներու բոյրը չուտով կը ցնդի, մինչ ամբողջ բոյրը կը մնայ սրուակին խորը, երբ ուժով խիլ մը անբաժան կը մնայ իրենցմէ։ Ներկեանքի մը ուժեղ ցնցումը, այն միակ հանգրուանն էր, ուր իրարու կը միացնէին իրենց հոգիները, այր և կին, երկուքն ալ կոյր, որոնց կուրութեան պատճառած էն երանաւէտ երջանկութիւնը կը կայանար Թերևս իրենց փոխնիփոխ ցուցադրած աչքառու տգեղութիւնները չկրնալ տեսնելնուն մէջ։ Այնքան տգեղ էին երկուքն ալ։

Պայծառ արեւին տակ, իբրև մութ գիշերուան մը մէջ, խարխափել վարժուած էին ա'լ, երկուքն ալ փոխնիփոխ իրարու առաջնորդելով իրենց ցուպին չօշափիւններով, բայց կարծես աչխարհի մութը անոնց համար ներքին լուսաւորութիւն մըն էր, որուն մէջ ապրելով անոնք չա'տ աւելի ինքզինքին դրացի կըզգային այն վսեմութիւններուն, որոնց մեր աչքերը ի զուր կը տենչան։ Ասոնց մէկ եղբայրակիցն էր, որ կորսուած ղրախտին ամենէն նուրբ գեղեցկութիւնները, և անոնց գիրկը յուզուող մեծ տուտը բացատրեց, երբ արտաքսուած ղոյգեր իրենց աչքերուն ապուշ բիբերը յառած, իրադարձութիւններուն խորութիւնը չէին կրնար չափել։ Ասոնց նախահայրն էր, որ՝ քաղքէ քաղաք չրջերգակ, իր կուրութեան պատկառոտ լրջութեանը խորէն, բեղուն ներքսահայեցութիւնով մը երգից աստուածային դիւցազներգութիւնները։

* * *

Երկուքը իրենց յոգնածութիւնը քաչկըռտած էին այն օր, մինչև Գատրդիւղի նաւամատոյցը։ Շոգենաւը դեռ չէր եկած. միւս մարդերուն պէս, իրենք ալ կըսպասէին անոր ժամանումին։ Ու մինչ մարդիկ զուարթ հրճուանքով մը կ'անցուդարձէին կամուրջին այդ նեղ վերջաւորութեանը վրայ, իրենք կողմնակի խուցերէն մին քաչուած գլուխ գլխի կը մրափէին։ Անտառներու մէջ տեսած ենք չաճախ ղոյզ մը ծառեր, մեծցած իրարու մօտիկ, մինչևնոյն արեւը ծծած և միևնոյն հովանին տաւերոտած, իրենց գիրկընդխառն ճիւղերով, և ահա տարիներու երկար բեռէն յոգնած՝ ա'լ չունենալով զիրենք սըրնուցանող արմատներ, և զրկուած իրենց ճիւղերէն ու տերևներէն, փոթորիկ մը չունչին տակ կը տապալին երկուքն իրարու վրայ, և գլուխ գլխի տուած կը մրափեն, որշնակեր փտութեան մը մէջ մոխրանալու համար։ Սեռային բնազդը, թէ կեանքին տառապանքը, աչխարհի մոռցուած այդ անկիւնին խորը, կը բերէր երկու աչազուրկ գլուխները, փոխադարձ բարձեր կը չինէր, անոնցմէ ամբողջութիւն մը կազմելով, կարծես դիւրատար ընելու համար կեանքին հա-

ռայանք ու սրտմաշուքները։ Երկու սիրատենչ հոգիներու գիրկընդխառն քունին մէջ, արփաւէտ երազը կ'երազէին, երբ, ո՛վ գիտէ, իրենց էութիւնը ի՛նչ մութ ալիքներով կը կոծէր։ Իրենց ներանձնեայ բաբախումները, իրենց յոյզերուն ամէնէն մաքուրները ո՛վ գիտէ ի՛նչ ներքին ներդաշնակութիւն մը կը հիւսէր այդ խաւարչուտ կեանքերէն ներս, որոնք լուռ ու յոգնած, իրենց տառապանքը կ'օսկեզօծէին իրենց կենդանի անուրջներուն սեւերուն մէջէն։ Վերջապէս կեանքը, ո՛րքան չարչրկուած ալ ըլլայ բնութեան անողոք ձեռքին տակ, ան տակաւին պատրուակներ կըստեղծէ տառապանքը իրրեւ վայելք ծծելու, և այդպէսով ապրեցնելու համար իրենց կոչկոճուած մորթին տակ հեւացող ոսկրադէզը, որ արդէն գերեզման կը հոտի։

Եւ մենք գիտենք, թէ գերեզմանը գերեզման ըլլալէ չդադրիր բնաւ, եթէ իսկ տապանաքար մը չունենայ իր վրան։ Մաշած մարմինի մը վերջին մնացորդները միեւնոյն հևքովը կ'աճիւնանան հողին գիրկը, ու ալ պէտք չունին մտածելու, թէ արդեօք իրենց գերեզմանական խաւարը թանձրացնող պիտակ վարագոյր մը—տապանաքար մը—կա՞յ իրենց մուտքին վրայ։ Երկու կոյրերուն անթարթ և անխուսափ աչքերը պահ մը առաջ, իրենց մեռելական արթնութեանը մէջ այդ գերեզմաններուն կը նմանէին, իրենց պա՛զ մեռելութիւնով, և որոնք օրերով ու տարիներով նայած էին աչխարհի անցուդարձին, չարժումներուն ու փոփոխութիւններուն, առանց անոնցմէ կարենալ բան մը նչմարելու իրապէս։ Ու հիմա, թմբիրի այդ պահուն, իրենց սիրելիներու հողադամբանովը հետաքրքրող այն եսամոլ հոգիներուն նման, որոնք իրրեւ վերջին գոհացում տապանաքար մը կը ձգեն իրենց սիրելիներու դալարուտ հողակոյտին վրայ, հիմա երկու կոյրերը գլուխ գլխի տուած, երկու կործած ծառերու պէս, իրենց արտեւանունքը կը խփէին բնազդով մը, իրենց աչքերուն կանխաչէչ գունդերուն վրայ, որոնց աւա՛ղ արեւի ճառագայթ մ'անգամ չխօսեցաւ։ Որովհետև անոնք կեանքի տառապանքին հետ իրենց աչքերուն ներծորան արցունքին աղին միայն խմեցին, առանց գոնէ վայրկեան մը կարենալ համտեսելու կեանքի չողչողուն ունայնութիւնները, պատկերոտ դրուագները վաղանցուկ յաջողութիւններուն, տարփողուած պատրանքներուն և ներչնչուած սէրերուն, զորս հուր աչքերը միայն կրնային ըմբռնել ու կարդալ։

* * *

Սակայ հանդիպած էի այդ զոյգին. հետաքրքիր մը հարցուցած չէր անոնց թէ ամուսիններ էին թէ հոմանիներ—որովհետև կոյրերն ալ իրենց սիրային արկածներն ունին—և այդ անոնց չուրջ կծկուող գաղտնիքը լուծուած չէր, քանի որ մէկը հետաքրքրուած չէր անոնց կեանքովը։

Բոլոր հանդիպումներուս մէջ,—բացի այս վերջինէն—անոնք միշտ կարկառ ափով, երբ մը ունէին իրենց չրթունքին վրայ մեղուաթռչուններուն պէս, և իրենց երգը՝ ամէն անգամուն, կարծես հեգնանքն էր անոնց, որոնք ծաղիկները կոխկռտեցին ու անցան, առանց անոնց խորհրդաւոր լեզուն լսելու։ Գեղջուկ Պոտլէռներու կամ խորհրդագած վէգէտներու mystifiè եղած իրապաշտութիւնը անոնց բերնովը կ'երգէր Նարեկացիի աղօթաբոյր ներչնչումներով, տրուած կամ մերժուած ողորմութեան մը փոխարէն, առանց անէծքի, և առանց տրտունջի, միշտ համակերպող, միշտ գոհ լրջութիւնով մը։ Ու, երգեցին չարունակ, ծաղիկներուն բոյրովը օծելով իրենց ալեւուն, երգեցին չուշանին կուսութիւնը, վարդերուն չիկնոտ ու փարիսեա կարմրութիւնը, իբր թէ տարիներով վայելած ըլլային անոնց ճերմակ ու գունագեղ երիտներանգութիւնները։ Եւ աւելի՛ն չերմութենէն խաղող իրենց զգայարանքը ներչնչեց. զիրենք երգելու լալկան օրերուն ցողաթուրմ երկինքին երեսը պարող թուլահիւս ծիածանին կաքաւը, խուսափուկ ու լուին, խաղաղ գիշերներուն ծոցը երգող լուսասուրներուն աստուածային մեղեդին, իբր թէ իրենց ճակատը զգացած ըլլար այդ երփնահիւս ծիածաններուն, այդ լուսասուր մեղեդիներուն լուին համբոյրը։ Իրենց երգին մէջ չկար այն բիրտ ու քմահաճ անձնասո-

րումը, զոր մարդիկ կը յօրինեն տափանքի մը արտայայտութեանը համար։ Աղջիկները սերոյ վրայ կը խօսին չիկնոտ համեստութիւնով մը ու վերապահումներով, որովհետև այդ բառը իրենց համար չափուած, անձնական զգացումի մը արտայայտութիւնը կը բերէ իրեն հետ. եսասէր մարդկութիւնը, յատկանական դիտող, բառերու համար նեղ չրջանակ մը միայն կը չինէ՝ իր զգացումներուն և ըմբռնումներուն ճշգրիտ յայտնութիւն մը տալու համար։ Կոյրերը անհատական չեչտ չունին իրենց բերնին մէջ. անոնց խաւար տեսութիւնը իրերուն և զգացումներուն ամբողջութիւնը կընդգրկէ ապահովաբար. անոր համար է, թերևս, որ իրենց երգը կը նմանի այն թուլահիւս մետաքսէ գօտիներուն, որոնք իրենց ամբողջութեան մէջ կրնան գործածուիլ։ Առանց ասոնց ո՛վ պիտի պատմէր, մեզի, թէ ներաչխարհի գիտակցութիւնը ա՛յդքան կուռ ու սեղմ ոգեւորութիւններ կ'երկնէ իր մէջ, երազողի բովանդակ զգայնոտութիւններով, եթէ կոյրերու լալկան ու միեւնոյն ժամանակ զուարթ աչխարհը մեզի չի ցուցադրէր իր երգերուն ամէն մէկ բառին մէջ այն բանաստեղծական նկարագիր յօրինուածոյութիւնը պատկերացրելու ընդհանրացումի լուսայորդ ճոխութիւններով, այն բոլոր վայելքները որոնց իրական վայելումը խուսափած է իրենցմէ։ Ապրուած կեանքը չէ միայն իմաստունը։ Ներքին՝ հոգեյոյզ իմաստութիւն մը կայ ի ծնէ գերեզմանացած աչքերուն խորը, որ իր մեռելական տուներներէն դուրս կը բերէ յաճախ փրփրացող կեանքի մը զուարթ ու ծիծաղկոտ դիմայեղումները, իբր թէ իրենցն եղած ըլլային անոնք։ Աղջամղջային կսկիծներու ծնցուցած յափրացումը, զրկանքի այրող տագնապները խորհրդաւորած են անոնց—այդ կոյրերուն—մէջ ապրող աչխարհը, սէրերու, ծաղիկներու, անտառներու և արևներու աչխարհը, զոր անոնք աւելի լաւ և աւելի լուսափառ դիտեն երազել, իրենց տենչանքներուն, յոյզերուն, խռովքներուն և լուռ արցունքներուն մէջ, զանի կերպարանելով իրենց լուսանկարչական խաւարասենեակին մէջ, աւելի վսեմ և աւելի նախշուն, աւելի վճիտ և աւելի աստուածային, քան որչափ մենք չենք կրնար տեսնել ու ըմբռնել մեր չուրջը հեւացող տիեզերուն ընդ մէջ։

* * *

Շոգենաւը մօտեցած էր նաւամատոյցին։ Եւ երբ առաջին ազդարար սուլիչը հնչեց, երկու կոյրերը վերցուցին իրենց գլուխները, կարծես ակամայ թողլով մէկ մէկու համար չլինած բարձերին, ու նորէն ձեռք ձեռքի տուած՝ խառնուեցան մարդկային ալիքին, իրենց սովորական, փողոցի կեանքը ապրելու համար։

ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՊԶՏԻԿ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄՕՐԸ ՈՒԽՏԸ

Դիլերուան ինկին, երբ մութ էր տակաւին, եղլ ուժը հարիւրէն աւելի կառքերով, ճամբայ ելած էինք և ամբողջ տասներկու ժամուան տաժանելի գնացքէ մը ետբը, անհրաժեչտ կարճ դադարները չի հաչուելով, հասած էինք բարձունքի մը վրայ, ուրկէ՝ առաջին անգամ ըլլալով կերեւար Զարխափանի վանքը։ Սայլերը իրենց կտաւէ վրանակներուն տակը պլորուած, անհուն սողունի մը պէս երկարաչարժ ու տատանաչարժ, կ'ոլորտրկին անվերջանալի եւնէջներով ճամբուն վրայ։ Հանդիպակաց բարձունքին վրայ չէնքերու կուտակումի մը մէջէն կը ցցուի կոթողակերպ կամուրջիկն և չեչտօրէն կ'ուրուագծուի երկինքի ջինջ կապոյտին վրայ։ Հաճոյքին ինչպէս նաև, քիչ մըն ալ միւս կառքերուն բովանդակած պլպտիութիւնները ուսումնասիրելու համար, ճամբուն կէսէն աւելին, կառքերուն երկայնքին քալած ըլլալով, չատոնց ի վեր յոգնած դադրած տարածուած եմ կառքին մէջ, երբ սայլապանին տգան մէկկնիմէկ, գեղին երեւորմը կ'աւետէ ինծի.

—Զօրավա՛ր, իյթե՛ Արմաչան...

—Ո՞ւր է, ո՞ւր է, կ'արձագանգեն ձայները, մեր եռեւի կառքէն որ դեռ նոր հասնելու վրայ է բլուրին կատարը:

—Տիհա՛, կը բացագանչէ միւր լաճը, ցուցամատը ցցելով՝ ցնծուն ու յաղթական:

Վար կը ցատկեմ: Կառքն ալ մէկդի քաշել կուտամ, ճամբայ տալու համար մենէ եռքի անհամբեր կառքերուն որ անցնին երթան: Իմ կառքիս մէջ, ինծի հետ կայլին երկու բարեկամներէ զատ, դեռատի ու չնորհալի կին մը իր եոթը տարուս աղջկանը հետ որոնք յանձնարարուած էին ուղեկից ընկերներս մեկուն: Այս վերջիններն ալ վար կ'իջնան և նախապէս յոգնած, վերջէն թըմրած ոտքերնիս կը թօթուենք: Համայնապատկերը լայնածաւալ է ու տպաւորիչ: Սայլերը տեսակ մը խօլականութենէ բըռնուած պէս, ապշեցուցիչ արագութիւնով ու սաստկութիւնով կը սուրան անվերջ վայրէջի մը մէջ, նոյն համեմատութիւնով սեպ զառիվերէ մը մագլցելու համար քիչ ետքը: Կառքին մէկը արշաւասոյր՝ փոշիին մէջը կը լոջի. քիչ ետքը ուրիշ մը, բարեբաղդաբար պարապ, անդունդն ի վար կը թաւալի:

Կառքին մէջ, մայրը չտալով աղջկանը գուլպաները կր հանէ: Հետաքրքրուած կը դիտեմ. աղջիկը կը ժպտի, երբ մանտրտիկ վարդագոյն տոտիկները երեւան կուգան: Կըսկսի կընեմ անոնց տակտիքը, ան քահքահ կը խնդայ և կը թապլտըկի չլլթէին վրայ, երբ մայրը երկու բառով կը բացատրէ ինծի իր ուխտը: Իր մէկ հատիկ աղջիկն է ան, դեռատի որբեւարիի իր միակ մխիթարանքը: Առջի ձմեռը թիֆօէ կը բռնուի և բժիշկը՝ յուսաբեկ, կը յանձնարարէ իրեն Աստուծոյ վրայ դնել իր յոյսը: Ինք ալ տառապանքի հուսկ այդ վայրկեանին, ուխտ կ'ընէ աղջիկը՝ Արմաչ, Զարխափան Սուրբ Աստուածածինին ոտքը տանիլ ղայն բոպիկ քալեցնելով, սկըսեալ այն կէտէն՝ ուրկէ առաջին անգամ երեւաց ուխտատեղին: Ու կ'աղէկնայ:

Ճամբայ կ'իյնանք, պզտիկ աղջիկը նախ դոհ տպաւորութիւն մը կունենայ, մերկացնելով ոտքերը՝ որոնք կը զովանան, բայց երբ արեւէն այրած գետինը ոտք կը կոխէ ու կը քալէ քիչ մը, քիթը բերանը կըսկսի կախել: Մինչև իրիկուն, կառքին մէջ խստօրէն թօթօրուած ոսկորները յոգնած են խեղճ աղջկան: Յորեկին աղի լեղի բաներ ուտելէ ետքը, ամբողջ օրը ծարաւէ նեղուած ան ալ մեղի պէս, լեզուն դուրս է ձգած: Քիչ մը տեղ ալ քալելէն ետքը, կըսկսի սայթաքիլ: Ոտքերը ետ ետ կ'երթան: Քարեր կուգան ղարնուիլ անոր մէննիկ մատներուն: Մօրը ձեռքէն կը կախուի կամաց կամաց:

—Մայրի՛կ, ոտքերս կէրին կոր, կըսէ մանկական անմեղունակ թօթովանքով մը՝ որուն մէջ լալու տրամադրութիւն մը կըզգացուի:

—Նա՛, հոն է, աղջիկս: Մինչև հոն երթանք պիտի, չատ հեռու չէ, նայէ՛:

Քիչ մըն ալ և ահա լայը կը փրթի: Կը քաշալերենք զինքը: Անօգուտ:

—Մայրի՛կ, կը ցաւին կո՛ր:

Կասկարմիր կ'ըլլան վարդագոյն տոտիկները, հակադրուելով վարի մասերուն հետ՝ որոնք փոշիին մէջ կը դեղնին:

Կուլայ, բայց միչտ կը քալէ:

Հիմա զառիվերը կըսկսի: Յոգնութիւնը, ցաւը, քարերուն խածատումը, գետինին տաքութեան այրուցքը կ'աւելնան. լացն ալ կը սաստկանայ: Չի հասկնար խեղճ մինեոնը, իր պարագան, ոչ մօրը ուխտը, ոչ իր ծանր հիւանդութիւնը, ոչ հաւանական աղէտալի վախճան մը, այլ միայն կը տեսնայ պարապ կառքը՝ որ իր քովէն կընթանայ, և կը հեծէ.

—Մայրի՛կ, նստինք, կը ցաւի՛ կո՛ր...

Ես իրաւցնէ, արեւնի կաթիլներ կըսկսին սպրդիլ փոշիին դոգը որ անսահման ծարաւով մը կը ծծէ զանոնք: Սրբունին տեսքին հանդէպ, մայրն ալ սիրտը ելած կըսկսի լալ, քիչ մըն ալ գուցէ վանկալով զրկուելէ իր զերագոյն ուխտին կատարումէն:

—Զօրութեանդ մեռնիմ, Սուրբ Աստուածամայր, դուն ուժ տուր զաւկիս...

Հեւալէն կը քալենք. բայց միչտ կը քալենք:

—Ա՛խ, մայրիկ, ո՞տքս... մայրի՛կ, ջո՛ւր...

—Եկանք, եալրում... օրհնեա՛լ է Աստուած։

Ու հիմա ժամուն առջև, գողգոթային ծայրը հասած ծաղկաւոր ու տարաբաղդ որբեւաբին, ա՛լ աւելի յորդահոս արցունք կը թափէ, այս անգամ սիրտին ուրախութենէն։

Ես ալ իմ կարգիս, յափշտակուած այդ գերազանցօրէն գեղեցիկ տեսարանին անկեղծութենէն ու բանաստեղծականութենէն, կը փղձկիմ ու աչքերս կը թրջին։

ԶԻՆԹՐ-ՍԱՐԱՖ.

ՍՊԱՔՊՔԸ

Ս.

Գորշ, թափանցիկ մշուշներ,
Փռուած են հոն, դէմ հոն, դէմ հոն,
Որոնք կամաց, յամրերեր,
Շուրջը կուգան պարուրելիս։

Մոռացումն ալ անոր պէս
Թեւերովը հովերուն,
Սուրբ պաշտումին դէմ անհուն,
Կը քաշէ քօղ մը բեհեզ։

Ռ.

Մշուշները կը հալին,
Արեւուն խաժ հուրքին մէջ,
Ու կը թափին վար, անվերջ,
Բայց վիհերուն գոդը հին։

Մոռացումը կը մնայ
Դեռ՝ պաշտումին դէմը սին.
Մութ քօղերը կը պակսին։
Բայց մինակ եմ ես հիմա...։

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Անրջաճի)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՐՍՈՒՌԸ

6 Սեպտ. Երկուշաբթի։— Բնութեան մէջ՝ առաջին սարսուռը կըզգացուի ձմեռնամուտին, մինչ մարդուն համար՝ կեանքի դարուն մէջ է այդ սարսուռին չրջանը, մեկը համակ տրտմութիւն, միւսը հեչտութիւն,— քանի տարեկան հասակին մէջ զգացուած դողը, սրտի բաբախումը, անձկութիւնը, յուզումը որոնց հաւասարող քիչ հաճոյք կայ կեանքի միւս տարիքներուն մէջ։ Դարնան վաղանցիկ զովութեանը, նորածիլ ծաղիկներով ծածկուած դաշտին վրայէն սուրացող հովին տպաւորութիւնը կը թողուն անոնք թարմ, կազդուրիչ։

Այս բաղդատութիւնը կուգար միտքիս մէջ, երբ երէկ իրիկուն՝ մթնշաղին՝ աննպատակ քայլերով կը թափառէի Պէօյիւքտէրէի գարափին երկայնութեամբ, ուր տեսակ մը ամայութիւն տիրած էր յանկարծ՝ կանխահաս ցուրտին պատճառաւ, ու ծովին եղերքէն՝ որ փոթորկալից էր արդէն։ Ձմրան աղդարար սարսուռները կըզգացուէին մթնոլորտին մէջ. մակոյկները ցանցառ դարձած էին, հազիւ քանի մը հին տոկուն նաւավարներ կուրծք տալով ալիքներուն. ու Թարապիայէն դարձող կառքերը կ'երագէին իրենց ընթացքը, վերադարձնելով երիտասարդ զոյգեր կամ չնորհալիօրէն ընկողմանած տիկիններ՝ որոնց լայն ու թեթեւ գլխարկներուն հետ կը խաղար մաղայ հովը, ու փոխանակ գգուելու անոնց մազերը—ինչպէս կըսուի բանաստեղծութեան մէջ—բրտօրէն կը խառնըշակէր անոնց խարտեաշ կամ թուխ հիւսկէննները որոնք այնչափ խնամով յարդարուած էին մեկ—երկու ժամ առաջ հայլիին առջև։

Ու թերեւս կային անոնց մէջ գեղուհիներ որոնք աւելի հաճոյք զգային Սև ծովէն փչող այդ անակնկալ հովերէն,—երիտասարդական չունչի մը պէս տագնապեցնող,—

քան միօրինակութենէն իրենց սովորական պայմաններուն որոնց միակ պէսպիսութիւնը իրենց արդուզարդին փոփոխութիւնը կ'ըլլար, ամբողջ ամառը։

Դիւրըմբռնելի փոխանցումով մը, մտածումս կը դառնայ գրականութեան ու վիպասանութեան վրայ,—որոնք անբաժան ճեն կիներէն,—ու կը հարցնեմ ինքնիրենս թէ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ, ամէն իզմիր այցելած գրագէտ քիչ չատ բան մը գրած ունի անոնց «Ջէյ»ին վրայ, զոր գէթ նորավէպի մը միջավայր ընտրած է, մինչդեռ հոս, կեդրոնը մեր գրագէտներուն ու վիպասաններուն, ո՛չ մէկը իր գրիչը և ուսումնասիրութիւնը մօտեցուցած է Պէօյիւքտէրէի քարափին ուր սիրային տառմները չէ որ կը պակսին...։

— — —

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

8 Սեպտ. Զորեքշաբթի։—Այս առտու գըրասեղանիս վրայ կը գտնեմ երկու նոր հրատարակութիւններ, — Մ. Ա. Պարսամեանի ոտանաւորներու հատորիկը, Աճըջաճի, բայ կապոյտ, ծաղկազարդ կոնքով գիրք մը որ համակ երիտասարդութիւն ու զգացում կը բուրէ, և տակուն կազմով բաւական ստուար հատոր մը, ձատակ ճոր գրականութեան, հրատարակութիւն Մ. Դաւթեանի, որ մինչև յարդ մեր ունեցած հաւաքածուներուն լաւագոյնը կրնայ համարուիլ, նիւթերուն ընտրութեամբը, դասաւորութեամբը, և որ վերջին քառորդ դարու մեր լրագրական—գրականութեան խտացումն է։ Եւ այս 430 էջով գիրքը դեռ առաջին հատորն է միայն, որուն պիտի յաջորդէ երկրորդ մըն ալ։

Կը թաղուիմ այս երկու նոր հրատարակութեանց ընթերցումին մէջ։ Աճըջաճը սիրտերու խօսող գիրք մըն է. այդ թրթռուն ոտանաւորները՝ սիրող սիրտերու, զուարթ կամ թաղծալից սէրերու չուրջը կը դառնան, ոսկեդոյն թիթեռնիկի մը պէս, ձատակը միտքերու կը խօսի. հոն՝ քերթուածներու քով՝ իմաստասիրութիւնը, կրօնային ու բարոյական նիւթերը, նորավէպը, նկարագրութիւնը, կենսագրութիւնը զիրար կընդգրկեն։

Ու կը թողում գրիչս, ընթերցումս շարունակելու համար, որ գրական ու լրագրական կեանքի յիշատակներով լեցուն է անոնց համար որ ապրած են կամ կ'ապրին այդ կեանքով։

ՄԵՆԱՍԷՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը՝ Կայսերական բարեհաճ Իրատէի մը համաձայն՝ մայրաքաղաքս կուգայ, իր և իր հօտին հաւատարմական ու երախտագիտական զգացումները մատուցանելու յոտս Կայս. Գահոյից։ Ն. Ամենապատուութիւնը այս չորեքշաբթի իսկ ենտրունէն ճամբայ ելած է Լոյտի Մաուիա Թէրեզա չոգենաւով և երկուշաբթի կը հասնի Կ. Պոլիս եւ պիտի հիւրընկալուի Երուսաղեմատան մէջ։

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Վերջին պահուն ստացանք՝ Այլի տօնին առթիւ այժմէութիւն ունեցող դեղեցիկ յօդուած մը ՀԱՐՄԱՆԿ, Ուխտագնացութիւնը, զոր պիտի հրատարակենք յաջորդ թիւով։ Նոյնպէս յաջորդ թիւով ֆրանսերէն քերթուածի մը դրաբար թարգմանութիւնը ՏԻԳՐԱՆ ԵԼԲԷՆՃԵԱՆԷ։

Հաճոյքով կը ծանուցանենք նաև թէ ՋԻԹԹԼ-ՍԱՐԱՅ պիտի չարունակէ, Մասիսի մէջ, իր Պզտիկ պատկերներու դրական սիրուն չարքը, որուն առաջինը հրատարակած ենք այս թիւով։

ՌՕՊԷՐԹ ԳՕԼԷՋ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը կըսկսի Սեպտ. 2/15ին։ Կարգադրութիւններ եղած են վաճառականական ուսումը բաղձացուած կատարելութեամբ աւանդելու համար։ Վարժարանին մասնաւոր բժիշկը՝ ուսանողներու առողջութեան, մարմնամարզներուն և խաղերուն, ինչպէս նաև վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ կը հսկէ։ Մարմնամարզի նոր և գեղեցիկ չէնք մը կառուցուած է նորոգապէս, իր մէջ ունենալով մարմնամարզի ամէն տեսակ գործիքներ, վերջին դրութեանց համաձայն։ Երկու տարիէ ի վեր բացուած է նաև փոքր տղոց յատուկ նոր չէնք մը, ուր կ'ընդունուին մինչև տասը տարեկան աշակերտներ։ 9—10

ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ՓՄԱՑՔ)

Թիթեռնիկին օր մը դողով հարցուցի.
«Ըսէ՛, ո՞րն է գեղեցկագոյնն հանոյիդ.
Հեծանիւ մը կա՞յ ուրկէց առանց տրտունջի
Դուրս խուսափի մեր քմայլուն, բո՛ց հոգիս»։

—«Ամէն առտու ծաղիկներուն խմբակին
Խարտեաշ կամ ձիւն մարմիններուն մէջ կ'ապրիմ.
Անոնք քաւէ իմ գրգռանք – սէրս կ'ընդունին,
Իմ հանոյս է անոնց մրցայ մբտերիմ»։

Գացի բիւրեղ առուակին ցաւս հարցուցի.
«Հանոյիններուն ո՞րն է ձե, է՛ն լաւագոյնն.
Երանութիւն մը կա՞յ առանց թախիծի
Ուրկէ սիրողը չի մեկնի՛ դալկագոյն...»

—«Րընա՛ ծաղկին, երբեմ ծաղկին դուն հարցո՛ւր.
Մենք կը խամրինք անգիտակից հրճուանքին.
Մեր կեանքը լոկ ճիհար վայրկեան մ'է տխուր,
Ու մեզ համար անիկա ցա՛ւ մ'է իմիճին»։

Ծաղկին գացի եւ յուզումով հարցուցի.
«Պիտե՞ս հեծանիւ մ'անցնեմ ու բե՛ հրաւիրես,
Ուր չի սողայ ասղընտուր մը կըսկիծի,
Եւ ուր հոգիս թրւի անուրջ մ'անծանօթ...»

Ու տեսիլի մը մէջ կարծես, գլխահակ
Ան մրմնջեց. «Երբ բոսուորներուն երկարին,
Եւ վարդ ցընորք մը կաթի մեր լանջիդ տակ,
Ես կը խոնին առաջին մեծ համբոյրին...»։

4 Սեպտ. 1904

ՄԻՀՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՕԱՂԻԿ չաբաթաթերթը, որ քանի մը ամիսէ ի վեր լինքնաբերաբար դադրեցուցած էր իր հրատարակութիւնը, այսօրուընէ կը վերսկսի հրատարակուիլ՝ իբրև կիսամսեայ Հանդէս 48 էջով, և նախորդէն տարբեր խմբագրութեամբ ու տնօրէնութեամբ, հասցէ ունենալով Նչան—Պապիկեան Գրատունը, կ. Պոլիս։ Զեռքէ պիտի վաճառուի հատը 2 ղրշ.ի։—Ցաջողութիւն և յարատեւութիւն կը մաղթենք գրական—լրագրական այս նոր ձեռնարկու. թեան որուն խմբագրութեան մէջ գլխաւոր բաժին մը ունի Սրամ Անտոնեան, ծանօթ հրապարակագիրը։

ԽԱՂՈՂԻՆ ՊԱՀՔԸ(*)

(ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

«Վարդուկը, մեր դրացի Մարտիկ քեհեա-յին աղջիկն է. երբ մենք առաջին անգամ այս գիւղը եկանք, գեղջկական միօրինակ կեանքին մէջ այդ աղջիկն էր մեր միակ մխիթարութիւնը: Այնչափ անուշ, այնչափ բարի էակ մըն էր: Ամէն օր, ամէն ժամ, մեր տունն էր, ու եթէ պատահէր որ քիչ մը հե-ռանար, անմիջապէս կը կանչէինք զինքը: Ինքն ալ բոլորովին մեզի անձնատուր՝ վայր կեան մը չէր ուզեր հեռանալ քովերնէս: Եկած առենիս այբուբէնը անգամ չէր ճանչ-նար ու ամենապարզ ձեռագործ մը անգամ չէր գիտեր, բայց այնչափ խելացի ու սրա-միտ էր որ երկու ամիսէն կարդալ սկսաւ և նուբը տանթէլներ չունել սովրեցաւ: Մայրը հպարտ կըզգար ինքզինքը աղջկան մեր տունը գտած ընդունելութեանը համար, բայց խեղճ աղջիկը քանի մը օրուան մէջ այդ պատ-ուական մայրը կորսնցնելու դժբաղդութիւնը ունեցաւ: Տեսնելու էր Վարդուկին սուգը ու տառապանքը. օրերով երեսը ծածկած կուլար չարունակ, ու մեր մխիթարիչ խօսքերը հա-ղիւ կը բաւէին վայրկեան մը դադրեցնելու իր արցունքները: Շաբաթներէ վերջ հաղիւ թէ իր վիշտը սկսած էր մեղմանալ. հայրը տունին մինակութիւնը պատրուակ բռնելով ամուսնացաւ չորս զաւկի տէր այրի կնոջ մը հետ:

Մօրուքին՝ տունէն ներս ոտք դրած օրէն իսկ սկսաւ խեղճ Վարդուկին դժբաղդու-թիւնը: Այդ անխիղճ կինը, այդ ճիւաղը իր հարազատ զաւակներուն հանգստութեանը համար, բնաւ զրկանք մը, բնաւ թշնամանք մը չխնայեց խորթ աղջկանը որ սակայն տու-նին հարազատ զաւակն էր:

Ամէնէն լաւ ուտելիքները, ամէնէն լաւ պտուղները իր զաւակներուն համար կը պա-հէր, ու խեղճ Վարդուկը իրիկուընէ իրի-կուն հօրը տունը դանուած միջոցին միայն բաղդ կ'ունենար ընտանեկան սեղանին մաս-նակցելու: Վերջէն լսեցինք որ մօրուն չար նախանձէն դրդուած՝ մեր տունը երթալ գալն իսկ խստիւ արգիլեր է եղեր: Վարդուկ այս ամէնքը անտրտունջ կը տանէր, եւ երբ եր-բեմն դուռին առջև իրեն հանդիպած առեն-նիս մեղի չգալուն պատճառը կը հարցնէինք, մայրս չեմ կրնար մինակ ձգել, կը պատաս-խանէր աչքերը լցուած:

Իր այս կեանքը վեց ամիս տեւեց չա-րունակ որու միջոցին հայրը առանց մեր դիտողութիւններուն ականջ կախելու, իր նոր կնոջը կեղծ դորովէն բոլորովին խաբ-ուած, չէր նշմարեր իսկ իր մէկ հատիկ աղ-ջկան թաքուն հալն ու մաշը:

Դժբաղդաբար ձեռքերնուս բան մը չէր գար. բայց ամէն անգամ այդ աղջկան տեսքը սիրտերնիս կը ծակծկէր:

***

«Աստուածածնայ պահքին չաբաթ օրն էր, ամէն գիւղացի խաղող տուն կը տանէր հետեւեալ օրը եկեղեցիէն ելնելէ վերջ ու-տելու համար: Վարդուկ այդ օրը մինչև կէսօր բերանը առանց փչրանք մը դնելու չարաչար աչխատելէ վերջ՝ միջոց մը մառա-նը կը մտնէ ուր խաղողով լեցուն մեծ-կակ կողովներ պատին քովը կը հանդչէին: Իր վիշտին մէջ թաղուած, անօթութենէն ուժասպառ, պահքը մոռնալով, մեքենաբար ողկոյզ մը կ'առնէ, ու դեռ առաջին հա-տիկը բերանը չդրած՝ մօրուն վրայ հասնելով, «Աստուածամայր աչքդ քօռցնէ, պահքդ ու-տելու չես ամչնար, դողութիւն ալ կ'ընես» կը պոռայ երեսն ի վեր և անանկ կռուի մը կ'իջեցնէ գլխուն որ խեղճ աղջիկը չանթա-հար գետինը կը փռուի հրէշին ոտքերուն տակ: Տանը մշակները կը վազեն կը վեր-ցնեն Վարդուկը որ քանի մը ժամէ վերջ հաղիւ կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտայ:

Այդ օրէն ի վեր, առանց ինքզինքին գի-տակցութիւնը ունենալու, աչքերը մոլորուն, մազերը ցիրուցան, իր վախտ մարմինը կը պտտցունէ գիւղին մէջ, արգահատանքի խոր վէրք մը բանալով ամէն զինքը տեսնողնե-րուն վրայ:

(*) Շար Ցախսուդ թիւեն եւ վերջ:

Այդ դժբաղդութեան յաջորդող օրէն իսկ իր երթեւեկը վերսկսած է մեր տունը, ու լարուած մեքենայի մը պէս կ'ընէ ինչ որ ըսես։ Հաղիւ երբեմն սթափումի վայրկեաններ կ'ունենայ որոնց միջոցին իր մեծ ու աղուոր աչքերը իրենց հին օրերուն հմայքը առած, անանկ անուշ հրապոյր մը կուտան իր գունատ դէմքին որ նայուելով չկշտացուիր, ինչպէս պատահեցաւ քեզի այսօր, այնպէս չէ՞»։

***

Զապել խօսքը հազիւ լմնցուցած էր, Վարդուկ սենեակէս ներս մտաւ ձեռքը մսի ջուրով լեցուն գաւաթ մը բռնած։

—Նայէ, Վարդուկ, եղբայրս ալ կ'ըսէ որ Աստուածածնին ուխտի երթաս նէ բոլորովին պիտի աղէկնաս, անանկ չէ՞ եղբայր։

—Այո, այո, պիտի աղէկնայ, պատասխանեցի մեքենաբար, առանց գիտնալու թէ ինչ ըսել կուզեր Զապէլ։ Բայց հետաքրքրութիւնս տեսնելով Վարդուկը ճամբեց ու չարունակեց.

«Այս գիւղէն երկու ժամ հեռաւորութեամբ Աստուածածնի մէկ ուխտատեղին կայ, ուր ամագին բազմութիւն մը կը ժողովուրուի տօնին օրը։ Սթափումի վայրկեաններուն Վարդուկին կ'ըսենք թէ Աստուածածնին ուխտի երթալով պիտի աղէկնայ, ու հիմայ այդ ուխտադնացութեան սեւեռեալ դաղափարն է որ երբեմն լոյսի թեթեւ ճառագայթ մը կը ձգէ խեղճ աղջկան աղօտ դէմքուն մէջ»։

***

Երեք օր վերջը Աստուածածնայ պահքն սկսաւ. բոլորովին առողջացած ըլլալուս համակառակ, մօրաքոյրս չպնդեց որ պահք բռնեմ, բայց չաթաթ իրիկուն կերակուրին վրայ ըսաւ ինծի, «տղաս, քեզմէ բան մը պիտի խնդրեմ, չըլլայ որ մերժես, հիւանդութեանդ միջոցին խոստացայ որ անձամբ ուխտի երթաս, վաղը բոլոր գիւղացիները գրեթէ հոն պիտի երթան, եղբայրդ գործ ունի չկրնար գալ. բայց քեզի ձի մը կը վարձենք. գեղին պահապաններէն մէկն ալ հետդ կուտանք»։

Աւելորդ է ըսել թէ իր բարեպաշտիկ ղգացումները չվիրաւորելու համար սիրով ընդունեցի առաջարկը։ Հետեւեալ առտուն չատ կանուխ արթնցուցին զիս, ձիս կազմ ու պատրաստ էր բակին մէջ, հուժկու երիտասարդ մը ցերեկուան ճաշիս համար պէտք եղած պաշարը կռնակը զարկած՝ մեկնելու հրամանիս կսպասէր։

Ճիշդ ժամը տասնին տունէն մեկնեցանք։ Դէպի ուխտատեղի առաջնորդող սեպ լերանց կողերուն վրայ ուխտաւորներու անվերջանալի չարքի մըն էր որ կը հանդիպէինք չարունակ, բայց ամէնէն չատ հետաքրքրական էր տեսնել դեռատի կիներ ու աղջիկներ որ իրենց տօնական ճոխ արդուզարդին հակառակ, կօշիկներնին ձեռքերնին բռնած՝ բոպիկ ոտքերով կը մագլցէին դերբուկ ճամբաներէն։

—Ատոնք բոկոտն երթալ ուխտողներն են, ըսաւ պահապանը, երբ պատճառը հարցուցի այդ տարօրինակ ճամբորդութեան։

Անկարելի էր չհիանալ այն զօրաւոր հաւատքին վրայ որ բոյն դրած էր այդ գեղջկական լանջքերուն տակ։

Երկու ժամէն ուխտատեղին հասանք։

Լեռներու հոլանուտ բարձունքներուն վրայ, մայրիներու թաւ տուէրներուն տակ, կիսաւեր մատուռ մըն էր ան, որուն չատակը վայրի ծաղիկներ և լեռան խոտեր կը զարդարէին ու դմբեթին տեղ երկինքին կապոյտը միայն կերեւար։

Մօտակայ դիւղերէն առտուն չատ կանուխ հասնող ուխտաւորները գրաւած էին մատուռին քանի մը քայլ անդին ծառերով չրջապատուած մարգագետնի մը չորս կողմը։

Ամէն անդին մխացող խարոյկներուն վրայ հաստատուած կաթսաներուն մէջէն թերխաչ մատաղներուն հոտը կը տարածուէր մթնոլորտին մէջ, ու քահանան մէկ ձեռքը խաչը՝ միւսը Մաչտոցը բռնած, մէկ կաթսայէն միւսին գլուխը կը վազէր օրհնելու համար անոնց պարունակութիւնը։ Հետզհետէ հասնող ուխտաւորներուն հետ ոգեւորութիւնն ալ կ'աւելնար և չորս կողմս մրջիւնի աչխատութիւն մըն էր որ կը տիրէր։

Բայց յանկարծ քահանայ ու ժողովուրդ ամէնքը մէկ, կարծես հսկայ ձեռքի մը սեղմումին տակ, զսրծադուլ ըրին։ Ժամերդու-

թիւնը սկսելու վրայ էր, ու մատուռին մուտքին առջև ծառի մը ոտքէն կախուած փայտէ կոչնակին ձայնը եկեղեցի կը հրաւիրէր հաւատացեալները։

Մէկ վայրկեան վերջը կաթսաներուն վրայ հակող քանի մը սպասաւորէ դատ մարդ չմնաց դիրքը։ Մատուռին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չկար, այրերը ու կիները խառն լեցուած էին չորս կողմս, բայց կեցած տեղէս քիչ մը անդին, սեղանին ձախ կողմը, պատին խոռոչին մէջ դրուած Աստուածածնայ պատկերին առջև խմբուած էին բոլոր ցաւոտները ու հիւանդոտները, որոնց վիրաւոր սրտերէն բխած աղօթքի մրմունջները Տիրամօր պատկերին առջև պլպլացող մեղրամոմերուն տըկար լոյսին կը նմանէին։ Ու անոնց ճիշդ մէջտեղը մեր վարդուկն ալ՝ տենդէն երեսները կարմրած, աչքերը մոլորուն, մազերը ցիրուցան, ծնրադիր կ'աղօթէր լուռ ու մունջ։

Արեւը որ արշալոյսէն ի վեր ոսկի չողեր կ'արձակէր ամէն կողմ, հետզհետէ խտացող ամպերու տակ ծածկուիլ սկսաւ, ու անոնց ճեղքերէն ներս թափանցող տորոն ճառագայթներ հազիւ հազ աղօտ լոյս մը կը ձգէին մատուռին փլած պատերէն ներս։ Եւ այս խորհրդաւոր մթնշաղին մէջ արտասանուած աղօթքին հմայքին տակ ես ալ կ'աղօթէի լուռ ու մունջ։

Դէպի երկինք ուղղուած աղերսներուն ամէնէն յուզիչը «Տէր ողորմեա»ն սկսաւ երգուիլ և երբ դպիրները «տուր հիւանդացդ առողջութիւն» կ'ըսէին յուզեալ ու դողդղացող ձայնով մը, տեսայ որ չուրջս ամէնքը կ'արտասուէր, ու ճիշդ այդ միջոցին վերէն մաղուող անձրեւի բարակ կաթիլներ եկան խառնուիլ իմ ալ արցունքի կաթիլներուս։

Ծանկարծ տարօրինակ հեծկլտուք մը սկսաւ, կանացի ձայներ օղնութիւն կը պոռային այն կողմէն ուր դրուած էր Աստուածամօր պատկերը։

Ես ալ հոն վազեցի։

Սուրբ կոյսին ոտքերուն առջև նուաղած ընկած էր վարդուկը։

Կէս ժամ վերջը երբ սթափեցաւ, արցունքէն լճացող աղուոր աչքերուն մէջ նախկին մոլորանքէն հետք չէր մնացած։

***

Այդ օրուան յաջորդող օրերուն մէջ, երբ վարդուկ կոկիկ մը հագուած, մաղերը սանտրած, նազելի քալուածքով մը կ'անցնէր գեղին փողոցներէն, ծերուկ կիները ի տես անոր «զօրքիդ մեռնիմ Աստուածամայր» ըսելով երեսնին կը խաչակնքէին։

Վարդուկ բժշկուած էր այլեւս։

***

Տասը տարի անցած էր անկից ի վեր, ես բոլորովին մոռցած էի այդ ամենը։

Բայց անցեալ կիրակի, Աստուածածնայ տօնին օրը, մեր գեղջուկ եկեղեցիին պատերուն մէջ արտասանուած Տէր ողորմեայի միջոցին, աչքիս առջեւ եկաւ ցցուիլ վարդուկին պատկերը, որ տասը տարի առաջ, բլուրներու գագաթին վրայ, մայրիներու հովանիին տակ պահուըտող հնադարեան մատուռին աւերակներուն մէջ, մոմի ծուխերէ սեւցած Աստուածամօր պատկերին առջև, տենդէն երեսները կարմրած, մազերը ցիր ու ցան, աչքերը մոլորուն, ծնրադիր, Սուրբ կոյսէն կը խնդրէր իր մաքին պայծառութիւնը զոր կորուսած էր անոր համար ուննեցած երկիւղած պաշտումին մէջ իսկ։

ԾԱՀՈՒՐԱՄ

21 Օգոստ. 1904
Աչէմտաղ

ՏՈՔԹ. Ա. ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ

ՌԱՐԻՋԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Կը դարմանէ տղայոց հիւանդութիւնները (ներքին հիւանդութիւններ և վիրաբուժութիւն), կը կատարէ քթի, ականջի և կոկորդի գործողութիւններ։

Երեքշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ Բերա, Մեծ—փողոց Բրէտի Լիմնէի քով, թիւ 331։

Երկուշաբթի և հինգշաբթի Գատը գիւղ, Տուվար Տիսլի, թիւ 12. 5—10

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՈՒՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ(*)

Ուռականութիւնը, մանաւանդ թոքային ուռականութիւնը(**), գոր ամենքս մէկզերան կրնանք ըսել թէ թոքախտներու է՛ն սոսկալին է, չատերու ծանօթ է թէ որքա՜ն զոհերու պատճառ կ՛ըլլայ։

Բարիզի և ուրիշ մայրաքաղաքներու մէջ կատարուած հետաքրքրական վիճակագրութիւններ այս պարագան չատ ճչդրտօրէն կ՛ապացուցանեն։—Եթէ ուշի ուշով ակնարկ մը նետուելու ըլլայ մահերու այն հսկայ թիւերուն վրայ որոնք այնքան տխրութեամբ ու ցաւով կը հրատարակուին տարուէ տարի չարունակ, կանոնաւորապէս, այն ատեն անմիջապէս պիտի համոզուիք մեր ըսածին։ Բարիզի մէջ մէկ տարուան միջոցին պատահած 56,970 մահերէ 15,000ը՝ այսինքն 1/4ը մօտաւորապէս, ուռականութենէ են, ինչ որ կարծուածին պէս պզտիկ թիւ մըն ալ չէ։

Ուռականութիւն ըսելով, սա ալ ըսենք որ մինակ թոքայինը հասկնալու չէ. ցնցղատապղներու տեսակներ, կողատապղներ (մտնաւանդ ջրգողութեան ձեւին տակ) խոզախտ (խոյլ), խելապատակատապ (méningite) չլամզնատապ (péritonite), աղեատապներ, ոսկրային և յօդային ճերմակ ուռեր եկն. ասոնց բոլորն ալ ուռականային տղետալի ախտեր են։

Ուռականութիւնը մակաբոյծային, ժահրաւոր, տարափոխիկ, փոխանցիկ հիւանդութիւն մըն է, որուն մանրէն առաջին անգամ ըլլալով Տոքթ. Ռոխ գտած ըլլալուն «Ռոխի մանրէ» անունը տուած են անոր։ Այս մանրէն, մարսողական, չնչառութական խողովակներու, ինչպէս նաև սկրթուած, վիրաւորուած, քերթուած մորթի և թաղանթներու միջոցաւ մարդկային յօրինուածութեան մէջ կը սպրդի։ Անգամ մը որ այս մանրէն արեան խառնուի, ա՛լ չի վախնար. ուր որ իրեն յարմար գայ՝ հոն կը տեղաւորուի աղւորիկ մը. երբեմն այս մանրէները յոգնած ըլլալնուն մինչև թոքերը, կամ ուղեղը ծածկող երեք թերթիկներուն (խելապատակ) վրայ խուժելու տեղ՝ վարը չչմռնի երկու թերթիկներուն մէջ բոյներնին չինելու կըսկսին։ Ու կամաց կամաց կը տարածուին մարդկային յօրինուածութեան մէջ։ Հարսանիքի, ծաղկախտի, տեւական ցնցղատապի, թոքատապի, չաքարախտի, դիւենմոլութեան և վէներախտի ենթարկուածները զդոյշ ըլլալու են, որովհետև ուռականութիւն առաջ գալուն չատ յարմարութիւն ունին, մէկ բառով նախապատրաստուած են։ Այս տեսակ առիթներու մէջ արեան ճերմակ գնդիկները կամ Մէչնիքովի բառով Ֆագոսիդները իրենց ուժը կորսնցուցած՛են և առիթի կը նային որ ուռականութեան մանրէն ներս մտցնեն։

Ուռականութեան մանրէները կաթի, մսեղէններու, ձուկն, կովու և ճագարի արիւններու մէջ կը գտնուին։ Եւ ճիշդ այս պատճառով է որ հում միս ուտելը, քանի մը կարեւոր պարագաներէ զատ, ի սպառ արգիլուած է։ Կաթն ալ ասանկ է։ Զի՞ մի որ բժիշկները չարունակ մայրերու երեսն ի վեր կը պօռան «չեփած չեռացուցած կաթ տղաքներնուդ մի՛ տաք». բայց մարիկ ընողը ո՛վ. անոնք իրենց գիտցածէն մազի չափ չեն չեղեր ու զաւկնին ուռականութեան մանրէներու զոհ կուտան։

(*) Բարիզի մնայուն բժշկական Համաժողովը՝ որուն կանդամակցին անուանի բրոֆէսէօռներ, վերջերս ուռականութեան դէմ մարտնչելու համար չրջաբերական մը հրատարակութեան տուաւ։ Կ՛արժէ որ ասոր կարեւոր մասերը Մասիսի ընթերցողներուն ներկայացնեմ, այս առթիւ մէկ երկու կարեւոր կէտեր ալ աւելցնելով։

(**) Թոքային ուռականութեան տեղ չատեր, չատ մը յօդուածագիրներ, խմբագիրներ և նոյն իսկ բժիշկներ pոfախs սխալ բառը կը գործածեն։ Ի՞նչ ըսել է թոքախտ։ Զի՞ մի որ թոքերուն ունեցած ո՛և է մէկ ախտին կըսեն, որ բազմաթիւ ձեւեր ունի։ Թոքախտ բառը թէ՛ տրամաբանօրէն և թէ՛ գիտականօրէն սխալ է և ուռականութիւնը ճիշդ։

Կ. Տ. Ա.

կաթի գործածումէն առաջ եկած չատ մը անպատեհութիւններու առաջքը առնելու համար կ'արժէ որ մեր մայրերը ու տնտուները այս կարեւոր կէտին քիչ մը ուշադրութիւն դարձնեն։ Առողջ մօր մը կողմէ եղած կաթնատուութեան խօսք չի կայ. անիկա իսկապէս կաթնատուութիւն մըն է։ Սակայն երբ մայր մը ախտաւոր է, մանաւանդ ուռականաւոր, անիկա երբեք կաթ տալու չէ։ Դիւղացի առողջ, կայտառ տնտուհի մը ճարելու և մանկիկը անոր յանձնելու է։ Եթէ ուղղակի մայրական կամ տնտուհի միջոցաւ կաթնատուութիւնը անյարմար սեպուի կամ ո և է պատճառով անկարելի ըլլայ, ուրիշ միջոցներու դիմելու է։ Պիպեօնի, դգալի, կամ պղտիկ մաքուր գաւաթի միջոցաւ եփուած կովի կաթ այս առթիւ յանձնարարելի է միայն։

Մանաւանդ ուռականոտ մի-սեր օր չըլլար որ մեր տուներէն ներս չի մտնան։ Շիտակը ըսելու համար այս պարագան չատ ցաւալի է։ Եթէ ուշի ուշով միսերու աս ու ան մասերը քննելու ըլլաք, պիտի տեսնէք թէ պղտիկ խոռոչներ բացուած են անոնց վրայ ու ճարպով լեցուած։ Ի՞նչ են աստնք։ Ուռերու (վէրէմ) սպիներ են զոր մսավաճառները երբ դանակով ուռերը քերելով հանելու ըլլան, այն տեղն կը գոյանան և յայտնի չըլլալու համար ճարպերով ալ կը գոդեն։

Այս տեսակ պարագաներու մէջ միակ զգուշութիւնը կը կայանայ՝ դնուած միսերուն աղէկ մը եփելուն մէջ։ Տապկուած, խաշուած, եփուած միսեր կրնաք առանց վախի ուտել։

* * *

Ինչպէս ծանօթ է, ուռականութեան աերմը, թուքի, թարախի և պէս պէս հիւթերու միջոցաւ երբ փոչիներու մէջ խառնուի՝ անչուշտ զանոնք կլլողներուն եթէ ոչ ամէնքը գէթ մեծ մասը ուռականութեան պիտի ենթարկուին։ Ասիկա այլ ևս անժխտելի իրողութիւն մըն է։ Ուստի ուռականաւորները քիչ մը զգոյշ ըլլալու են, որովհետև կրնան հարիւրաւոր անձերու ալ կեանքին վնաս առթել։

1. Պէտք է դիտնալ որ, տեւական թոքային ուռականութեան, այսինքն թոքային հիւծախտի կամ ուրիշ բառով Մաշարէախտի (phtisie pulm.) ենթարկուողներու թուքերը անհամար մանրէներ կը պարունակեն, այս պատճառով ուռականաւորներու տան կամ ոենեակին մէջ գտնուած գոյքերէն, վարագոյրներէն, սրփիչներէն, թաչկինակներէն զգուշանալու է։

2. Թքամանի գործածութիւնը չատ լաւ է։ Տէթվայլէոի, Լիէպի, Դնօքի թքամանները կամ մեր Հիւանդանոցը գտնուածներուն պէս պարզ թքամանները այս առթիւ չատ յարմար են։ Առանց պղտիկներն ալ կան, առձեռն, զրպանի, որոնք թղթապանակի ձև ունին և չուտով կը մաքրուին։ Մաքրելու համար եռացած ջուր գործածելու է։ Պարունակո թիւնը պարտէզներու և ուրիշ բաց վայրերու մէջ թափելու չէ, կրակի վրայ թափելը ամէնէն չարմար միջոցն է։

3. Ուռականաւորի մը անկողնին մէջ պատկիլ հակառողջապահական է։ Տղայոց համար մանաւանդ չատ ուշագրաւ կէտ մըն է ան։

4. Կարմրախտի, հարսանիքի, ծաղկախտի, տեւական ցնցղատապի, չաքարախտի ենթարկուողներուն խիստ պատուէրներ տալու է որպէսզի ուռականաւորներու հետ տեսակցելէ, անոնց հետ չփման մէջ մտնելէ զգուշանան։

5. Գործածուած իրեղէն ու հանդերձեղէն վաճառող հանրավայրերու, չուկաներու մէջ ծախուած հին ու մին զգեստներ նկ. բնաւ գործածելու չէ։ Եթէ գործածել ալ հարկ ըլլայ, գէթ եռացած ջուրի մէջ կէս ժամի չափ ձգելու կամ եքիւվէ անցընել տալու է։

6. Պանդոկներու մէջ բնակութիւն հաստատել չատ վտանգաւոր է առողջապահական տեսակէտով։ Շատ մը առողջարանները պանդոկներու հաստատումին խստիւ կը հակառակին։ Ջուխտերիոյ քանի մը աւաններու և ուրիշ երկիրներու մէջ պանդոկի չինութիւնը խստիւ արգիլուած է բժշկական օրէնքով։ Եւ ասոր ալ պատճառը մարդ չիկայ որ չդիտնայ։ Շաբթուան մէջ հարիւր անծանօթ մարդեր կուգան ու կ'երթան հետզհետէ և եթէ անոնցմէ մէկը ուռականաւոր է, վայ այդ սենեակը մտնողներուն։

Կ. Տ. ԱՂԱՀՎԵՐՏԻ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՌԱԾ ԹԱՁԿԻՆԱԿԸ

Թ. 3

Թարգմանիչ. ՊԱՐԵՏ

Հեղինակ. ԽԱԼԻՏ ԶԻԱ ՊԷՅ

Ան՝ թեւերուս մէջ՝ դեռ դէպքին վրայ կը խնդար, անոր տարօրինակութեանը վրայ կը խօսէր։ «Գոնեաքը անանկ մը խմեցի որ, տեսե՛ք, ինչպէս ուժ տուաւ» կ'ըսէր։ Վերջը դարձեալ օթիլին մերթ ծփուն և մերթ հանդարտ ալիքներուն համաձայն՝ կը լռէինք։ Իր փափաքին վրայ, պահ մը անկիւն մը քաշուեցանք։ Սակայն ես, այս նուագածուն թեան և պարին մէջ, իրեն հետ մէկտեղ ա նընդհատ տատանիլ, երթալ կ'ուզէի։—«Շըր չան մը ևս ընենք» ըսի։ Այս առաջարկիս մէջ աղաչանքի այնպիսի եղանակ մը կար, որ աչքերուս նայելով «Բայց հիմակ գատրիլին նորէն մէկտեղ պիտի ըլլանք» ըսաւ։ Վերջէն՝ մերժելու պէս երեւնալուն կարծես ղղջացած՝ պղտիկ ձեռքը իմինիս մէջ դրաւ, ու աչ ձեռքս դարձեալ այս սիրուն թարմ մարմնոյն մէջքին փարեցաւ։ «Օ՜ն, ըսաւ, բայց այս չրջանն ալ աւարտելէ ետք, ձեզի հետ պիւճիք քաշուինք. հոն մինչև գատրիլ կը նստինք»։

Հիմակ, պարողներու մեկուսացումէն սրահին ցանցառ դարձած չղթան ձգելով, պիւճիք գացինք։ Հոն ինծի—«Ձեզ կը բանտարկեմ, մինչդեռ գուցէ ծխել կուզէիք, օ՜հ, կրնաք հոս ծխել, ես անհանգիստ չեմ ըլլար, ընդհակառակը...» ըսաւ։ Այս ընդհակառակը բառը, քիչ մը կենալով, քիչ մը զարմանալի նայուածքով մը, առնական երեւնալու փափաքով մը կ'արտասանէր։ Եթէ հոս մինակ ըլլար, և քիչ մը սիպէին, ապահովաբար մէկտեղ պիտի ծխէր։ Ես ալ սիրոյ վրայ չկարենալ խօսելուս փոխարէն, Ցէրիտէին ամուսնութեան վրայօք խօսելու այս գլուխ-գլխի տեսակցութենէն օգտուելու մարմաջով կը մրրկէի։

—Այս կերպով, ըսի, ապագային ձեր ամուսինը ըլլալիք երջանիկ արարածը եթէ ծխախոտի սիրահար մը ըլլայ, ձեզի երբեք չը պիտի նեղէ...։ Նորին պարզմտութեամբ մը—Ծխախոտի այնչափ սիրահար է որ ... պատասխանեց։

Ես, անգիտանալ ձեւացնելով, — Ինչպէս, ձեր ամուսինը ըլլալու սահմանուած մարդը կը ճանչնա՞ք, հարցուցի։

Ան պզտիկ քահքահով մը—Ինչպէս, կը ճանչնա՞մ մի. դուք չը տեսա՞ք զայն։ Հիմակ Եգիպտոս է... ըսաւ։ Ցետոյ, ալ ճմրթած ձեռնոցին մէջի պտտիկ ձեռքը չարժելով, հեռուները ցցուց։

—Շնորհաւորութիւններս, օրիո՛րդ, ըսի, կը մաղթեմ որ ձեզ երջանկացնելու կարող ամուսին մը ունենաք։

Ան, դարձեալ իր զուարթ քրքիջովը չարունակեց.

—Ատոր ապահով եմ, դիս պիտի երջանկացնէ... բառերէն ոմանց վրայ կարճատև ամօթխածութեամբ մը կը կենար ու երբեմն ալ միտքը զբաղեցնող բանը դիմացինին անպատճառ հասկցնելու պէտքին առջև, այս ամօթխածութեան ղղացումը տեղի տալով, իր խօսեցեալին խելացիութեան, չիքութեան, աղուորութեանը, նոյնիսկ աղջկան նմանելուն վրայ կը խօսէր, ու կ'աւելցնէր—Ինչ մը նկարիչ... քիչ մը երաժշտագէտ... և կարծես հոս անոր նմանող մէկը չը կարենալ տեսնելու պէս չուրջը դիտելէ ետք—Իզմիրի մէջ էն լաւ վալս խաղացող երիտասարդը... ըսաւ։

—Քանի որ այդպէս է, քանի որ պզտիկ Ցէրիտէ, ձեր խօսեցեալը Իզմիրի էն լաւ վալս խաղացող երիտասարդն է, դուք երջանիկ պիտի ըլլաք—կ'ըսէի ինքնիրենս։ Անդիէն կարծես այս ներքին մտածումը ծաղրել ուզելով, գատրիլի առջի եղանակները մեզ տեղերնէս վերցուցին։

—Մեր դէմը գանուողները որոշեցինք, հարցուց Ցէրիտէ փութկոտութեամբ մը։ Մէկէն ղարմանալի մտածում մը ունեցայ.

—Ձեր քրոջ կ'առաջարկենք, չըլլա՞ր։

Գլուխը ծռեց, քանի որ այդպէս կ'ուզէք, ըսել կ'ուզէր։ Ա՜հ, պզտիկ Ֆերիտէ, ապահով եմ, որ աս չէր քու ուզածդ. բայց ինչ ընեմ, այս գաղափարը մէկէն ծնած մտքիս մէջ, պէտք մըն էր դարձած։ Բեզ քովս, քոյրդ դիմացս, մէկերնիդ հալածելով, միւսիդ բռնելով, ատեն մը պահել, ու վերջը այս քաորիլէն վերջը ա՛լ փախչիլ կ'ուզէի։

Ձէմիլէն բարեպատեհ դիպուածով մը բարեկամիս հետ մէկտեղ էր։

Առաջարկս անմիջապէս ընդունեց «Այս դիշեր ինծի հետ չը պարեցիք, հետեւաբար պարտական էիք արդէն այսպէս ընելու» ըսելով։

Կեանքիս մէջ, այս սիրուն պարէն մնացած սխրալի յիշատակը մոռցնել տալիք բան մը չեմ գիտեր։ Ձեռքիս մէջ Ֆերիտէի պըզտիկ գիրուկ ձեռքը. դիմացս երկար քղանցքով վարդագոյն հագուստին մէջ աւելի երկար երեւցող Ձէմիլէի սիգաճեմ կեցուածքը, կարծես, մարդուս թռիչք տուող, դէպի առաջ քշող երաժշտութեամբ մը սիրային որսորդութեան ելած էի։ Տեսակ տեսակ նշանակութիւններ կուտային այս պարին։ Հիմակ Ֆերիտէն, հո՛ն, անհամբեր, ջղային սպասման մը մէջ ձգելով, դէպ ի Ձէմիլէն կը վազէի, պզտիկ բարև մը, պզտիկ ժպիտ մը չողոմարար և ահա ա՛ն սիրոյ նայուածքիս մէջ ինկած ատեն, միւս կողմը նախանձոտ ղգայման մը մղումով օտարի մը խարող ցանցին մէջ բռնուելու վտանգին ենթարկուող Ֆերիտէին կը դառնայի։ Աւելի վերջը, մէկը մէկ թեւս, և միւսը երկրորդին թեւին անցուցած՝ հպարտ և պարծենկոտ թեթև գնացքի մը միջոցին, մէկէն տեսարանը կը փոխուէր, ես միայնակ ու կարօտադին կը մնայի։ Վերջապէս Ֆերիտէն, մխիթարող խնդուքի մը պես հնչուն իր փուլերով, թեւերուս մէջ կ'ինար, կարճ բարեւով համաձայնութեան գոյացում մը, ձեռքերու պզտիկ թօթափումով մը՝ հաւատարմութեան հաստատ խոստում մը, ու ետքէն, դարձեալ այս սիրոյ խաղը կըսկսէր բայց աւա՛ղ, ասալ լմնցաւ վերջապէս...

***

Մէտուա Մուրրէմ պէյ, հիմակ պատուհանին ապակիները բոլորովին ծածկող ձիւնախաւին քիչ մը աւելի երկար նայելէ վերջ, նորէն մեզի դարձաւ։ Պատմութիւնը հոս պէտք էր որ լմնար. դժբաղդաբար այդպէս չեղաւ։

—Անկէ վերջ, Ձէմիլէն ու Ֆերիտէն անգամ մը պարահանդէսէն չարաթ մը եւք, տուներնին այցելութեան մը պահուն, աւելի վերջ՝ ամիսներ եւքը, քանի մը անգամ քարտի պատոյտներուն տեսայ, ըսաւ։ Պզտիկ բարեւներ, քաղաքավարութեան կանոններու արդիւնք՝ ժպիտներ և ի վերջոյ անոնք մէկ կողմ և ես միւս կողմէ կ'անցնէինք կ'երթայինք։

Օր մը, հիւանդութեան պատճառաւ բացակայելու արտօնութիւն ունեցող պաշտօնատարի մըտեղը փոխանորդաբար երթալս հրամայուեցաւ։ Վեց ամիս եւքը, նոր դարձեր էի, տասանորդի մը վարձակալութեան գործին համար նորէն դուրս երթալ հարկ եղաւ. չորս ամիս... աւելի վերջ, Պոլիս եկայ, Սկիւտարիկ գացի. ամիսներ, տարիներ կ'անցնէին և Ձէմիլէն ու Ֆերիտէն անորոշ նկարով մը միտքիս մէջ քանդակուած կը մնային։

Երկու տարի առաջ, Պերութէ գալու միջոցիս. Իզմիր հանդիպած էինք։ Լոյսերու մէջ վառուող քարափին այս պէս դիմացէն նայելով կամ քանի մը ժամ պտտելով չը գտնանալս ըմբռնեցի։ Ինքնիրենս «Ո՞նչ կըլլայ, Պոլիս մէկ չարաթ վերջը կերթամ» ըսի և վախնալով որ մէկէն ծնած այդ գաղափարը մէկ կողմ կը ձգեմ, անմիջապէս գործադրեցի զայն ու ահա Օթել Հիւք, պզտիկ թուալէթ մը, Լուգայի սրճարանը։

Այս ամէնը հազիւ մէկ ժամ տեւած էր։ Նոյն միջոցին, Ձէմիլէն և Ֆերիտէն միտքս անգամ չպիտի գային եթէ անոնց ընտանիքին դիս ներկայացնող բարեկամիս չը հանդիպէի ճամբուս վրայ։ Պահ մը, հարցուցի իրեն—Ձէմիլէէն և Ֆերիտէէն ինչ լուր։

Նախ չը յիշելով, երեսս կը նայէր. վերջէն միտքը եկաւ—Ա՜հ սըտնք, ըսաւ. Ձէմիլէն՝ իր հօրը մահուընէն վերջ՝ ամուսնոյն հետ Բարիզ գնաց. այն տունէն ի վեր հոն կը բնակին։ Եթէ կը սիրէք հայ—լայֆի կէտնքէն նկարագրութիւնները կարդալ Ֆի-

կարօի սիւնակներուն մէջ, հոն անպատճառ տարին երկու երեք անգամ պիտի տեսնէք ակնարկութիւններ արեւելեան հուրի կոչուած մէկու մը համար, որ ձէմիլէն իսկ է։ Պզտիկ հիացումէ մը վերջ.—Հապա Ժէրիտէ՛ն, ըսի։

Բարեկամս գլուխ օրրրեց.—Ժէրիտէն, հօրը մեռնելէն վերջ, սուգի օրերու լմնալուն հազիւ սպասեց։ Նշանածին հետ ամուսնացաւ։ Միջոց մը անդնք ալ Եւրոպա պտոյտ մը ըրին. վերջը իրենց համար զարմանալի պատմութիւններ լսուեցան։ Մօնաքօյի խաղատուներուն մէջ կորսուած դրամներու վրայ խօսուեցաւ։ Հիմա, չը գիտեմ ո՛ւր է. մէկ տարի կայ ամուսնին նմանող մէկը տեսայ կարծեմ։ Բայց այս ո՛րչափ հետաքրքրութիւն. անգամ մը միայն պարելը կը բաւէր այսչափ հոգածութիւն ունենալու համար։

Պատասխան չըտալու համար խնդալով.—Ճատրակ խաղա՞նք, ըսի։

Երկու օր վերջն էր։ Իզմիրի էն չատ հաճոյք զգացած գիւղերէս մէկը՝ Գօրտէլիօ երթալու համար չոգենաւ նստեր էի։ Դիմացս երիտասարդ կին մը տեսայ։ Դորչ գոյն ժամգէթը, գոց սրճագոյն չրջազգեստը, քիչ մը գոյներնին նետած ծաղիկներով յարդէ գըլխարկը, գիրկը հազիւ մէկուկէս տարու գիրուկ երեսով զաւակը, վերջապէս էութիւնը համակ, գաղտնի պահուած աղքատութեան մը տխուր թարգմաններն էին։ Ու այդ դեռատի կինը, կարծես ինծի ծանօթ, ճանչցուած, միասին ապրուած դէմքի մը ազդեցութիւնը ըրաւ վրաս։

«Ո՞վ է այս կինը, կարծես կը ճանչնամ զայն» կ'ըսէի ինքնիրենս։ Եթէ ինծի նայէր, պիտի ճանչնայի զայն, որովհետեւ ատոր համար աչքերը միայն տեսնել պիտի բաւէր։ Երկար ակնարկներս վերջապէս ինծի քաշեցին զանոնք, ու դիմացս Ժէրիտէին աչքերը տեսայ։

Ատոր ակնարկը իմ վրաս չկեցաւ իսկ. ինք չճանչցաւ զիս։ Սակայն ես որչա՜փ ազդուեր էի, ինծի համար յիշատակէ մը աւելի բան մը չեղող այս դէմքը ճանչցած միջոցիս։ Այն չքեղ գիշերը, այն լոյսերուն մէջ լողացող պարերուն մէջ, չնորհալից զուարթութիւնը տեսնուած այս դէմքը, պէ՞տք էի տեսնել այսպիսի թշուառ կեանքի մը մէջ, զոր հիմայ, մէկ վայրկեանի մէջ, մտքովս կը սահմանէի ու կը գուշակէի իրեն համար. չատ ազդու, չատ ցաւալի չէ՞ր արդի տեսարանը, ու նորէն կրսէի ինքնիրենս, պէ՞տք էր ղինքը այս վիճակով ճանչնալ։ Դուշէ. սակայն չը գիտեմ այնպէս մտածեցի, որ եթէ երթայի և ղինքը այս աղքատ վիճակին մէջ բարեւէի, կարծես ծանր նուաստութեան մը ենթարկած պիտի ըլլայի հէդ կինը։

Այդ միջոցին, արտաքոյ կարգի բան մը պատահեցաւ։ Ժէրիտէ, կամացուկ մը զաւակը մէկ թեւին կռթնցնելով, քովի գրպանէն թաշկինակ մը հանեց և այդ գիրուկ պզտիկ տղու դէմքին վրայ կարմրուկ քիթի մը ծայրը բռնեց...

Այս թաշկինակը, երեւակայեցէ՛ք, այս թաշկինակը, հիմակ հինցած պատռած այս թաշկինակը, այն սիրուն, ցնորային պարի գիշերը, սեւ թաւիշով, ծուռ գդակով, գեղեցիկ, զուարթ, երջանիկ, հարուստ Ժէրիտէին կուրծքը թաց հագուստէն պաշտպանելու համար տրուած, լեզակագոյն և ճերմակ օղակներով, իմ կատաւ նուրբ թաշկինակս էր։

Ա՜խ թաշկինակ... ո՞վ գիտէ, քանի տարիներ, կեանքի այդ երջանիկ չրջանին իր յիշատակ մնացած սեւ թաւիշէ հագուստին մէկ ծալքին մէջ պահուած և երբեմն տեսնուած պահուն տէրը յիշուած էր։ Բայց մոտածելով որ հոն պարապ տեղը կը մնար, լուացուած, նորէն լուացուած, և միշտ այսպէս լուացուելով, գոյնը նետած, պատռած, հիմակ, ապահովաբար դժբաղդ Ժէրիտէին ճերմակ դերձանով կարկատուած սև ձեռնոցաւոր մատներուն մէջ...

Մէսուտ Խուրշիտ պէյ չը վերջացուց։ Ու դէպի պատուհանը նայելով, ըսաւ—Որչա՜փ լաւ ըրինք այս իրիկուն պարահանդէս չերթալով. այդ տեղերուն մէջ, երբեմն չատ անուշ՝ բայց երբեմն ալ ո՛րչափ դառն յիշատակներ ձգելիք բաներու կը հանդիպի մարդ։

Վ Ե Ր Ջ

Հիմնադիր—Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ
Տէր եւ Տնօրէն—ՏՈՓՓ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԱՍԻՍ

Տպագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ Օրագրի

ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԻՐԱՆԿԱԼՔԻ

48րդ ՏԱՐԻՇՐՋԱՆ

Վարժարանս վերսկսին կը բացուի 1/14 սեպտ. 1964։

Վարժարանս ունի տղոց երկրորդական դպրոցներու (école secondaire moderne, Realschule) Ծրագիրը՝ միջավայրիս պիտոյքը յարմարցուած։

Լեզուներ. — Հայերէն, Թուրքերէն, Գաղղիերէն, Գերմաներէն, Անգլիերէն։

Գիտութիւններ. — Ուսողական, բնագիտական, բնապատմական, պատմական, (կ'աւանդուի Գաղղ. եւ Գերմ. լեզուներով)։

Առեւտրական Աչխարհագր. Թուաբան. Թղթակցութիւն (Գերմ. Գաղղ. Անգլիերէն)։

Ուսուցիչներ — Ներքին եւ արտաքին՝ 20 ուսուցիչներ պիտի դասախօսեն։

Նորամուտ աշակերտաց ընդունելութիւնն Օգոստ. 16էն կը սկսի։

ՎԱՐՈՒԶ

Հ. ԳԱԲՐԻԷԼ Ծ. Վ. ՄԷՆԷՎԻՇԵԱՆ

6—10

ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

25րդ տարեշրջան

Վարժարանը, իր 25ամեակին առիթով վերակազմուած նոր և լաւագոյն կարգադրութիւններով, կը բացուի Դշ. օր, Սեպտ. 7ին (Ն.Տ.)։ Առեւտրական ուսումներ մեծ տեղ մը կը բռնեն բարեփոխեալ Ծրագիրին մէջ։ Վարժարանին ուսմանց ընթացքը վեցամեայ է, 2 տարի նախապատրաստական, և 4 տարի ալ Վարժարանական կարգերու համար։ Ուսուցչական Մարմինը կը բաղկանայ հմուտ և փորձառու ուսուցիչներէ, որոնց 5ը գոլէճներու ընթացաւարտներ են, և 1ը համալսարանական մը։ Առողջական տեսակէտով Վարժարանին դիրքը անդուգական է։ Իր յատուկ բժիշկը մտքէն կը հսկէ աշակերտներուն առողջական վիճակին վրայ։ Ցնօրէնը և ուրիշ 4 գիշերօթիկ ուսուցիչներ, որոնք Վարժարանին չէնքին մէջ կը բնակին, մտքէն կը հսկեն աշակերտներուն վարք ու բարքին վրայ։ Վարժարանին տարեթոշակն է 16 օսմ. ոսկի, որուն կէսը Սեպտ.ի սկիզբը վճարելի է, և մէսս կէսը՝ Յունվ.ի վերջերը։

ՇԱՆՕԹ.—Կ. Պոլսէ եկող հին և նոր աշակերտները կրնան կէս գինով Հայտար—Փաշայի երկաթուղիով Իզմիտ գալ, դիմելով մինչև Օգոստ. 18/3, Պայպըլ—Հաուս, Տրիգոր էֆ. Շահպազեանի։ Վարժարանին նոր յայտագիրը ստանալու համար դիմել Մր. Ո.Ո. Բիթի, Պայպըլ—Հաուս, Կ. Պոլիս։

7—10

ԳԱՏԼԳԻՒՂԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Կը բացուի սեպտեմբեր 6/19ին։ Ունի մէկ տարի նախակրթարան և եօթը՝ կրթարանի չրջան մը։ Ցետոյ ուսանողք եթէ յարմար դատուին՝ կը ղրկուին Վենետկոյ Բարձրագոյն Վարժարանը և անկից Եւրոպայի արուեստից համալսարաններ։—Լեզուներէն կ'աւանդուին Թուրքերէն, Հայերէն, Գաղղիերէն (նաև խօսելու պարտաւորիչ), Իտալերէն, Գերմաներէն, Անգղիերէն։—Ուսմանց ծրագրին մէջ կան նաեւ ճարտական եւ գործնական երաժշտութիւն, մարմնամարզ եւ առողջաբանութիւն։—Վարժարանը ունի քսան ուսուցիչներ ներքին եւ արտաքին, Պոլսոյ կառոզագոյն դաստատուներէն ընտրուած։—Իր ծովահայեաց անհամեմատ դիրքէն զատ՝ չէնքին վրայ այս տարի կրնց կարեւոր փոփոխութիւններ՝ առողջապահութեան տեսլի եւս նպաստելու համար։—Փափաքողաց կը ղրկուի Յայտագիրը։

3—10

ԱՂՋԿԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈԼԷՋ

(ԻՒՍԿԻՒՏԱՐ)

Աղջկանց Ամերիկեան Գոլէճի յառաջիկայ տարեշրջանը կրսկսի սեպտ. 15ին։ Գիշերօթիկ աշակերտուհիները Գոլէճ կընդունուին 14ին։ Հաստատութեան չէնքերն օժտուեցան կեդրոնական ջեռուցիչով մը, որ մեծապէս կը նպաստէ գիշերօթիկներու վիճակին հանգստաբերութեան։ Ուրիշ բարւոքումներ ալ սիրտ ըլլան տարւոյն ընթացքին մէջ։ Աւելի տեղեկութիւն ուզողներ դիմելու են նամակով Գոլէճին նախագահին, կամ Սեպտ. 1էն ետքը անձամբ երթալու են Գոլէճ։ Կը խնդրուի նամակները ղրկել անգլ. նամակատան լեզուաւ։

6—10

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Պատկերազարդ 1000 է աւելի եջերէ

բաղկացած

ՍԻՄՈՆ ԴԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

Նախնեաց բառերու նօթաբանութիւնները, —գաւառական բառեր հանրագիտական հատուածներ, երկրագործութեան, գիտութեանց, դիցաբանութեան, առողջաբանութեան, օրինագիտութեան, ճարտարութեան, գործնական կեանց վրայ։

Հայերէն լեզուի բառական ճոխ եւ դիւրաւար բառադրքի մը պէտքը ընդհանուր եղած էր ցարդ։ Ահա այդ պէտքը լրացնող կոչուած է սոյն գործն, օգտ ւեւով հայ եւ օտար բազմաթիւ բառագրքերէ։ Նամանաւանդ հետազօտուած են բառերու ճշգրիտ նշանակութիւնները, աւանդ որոշ եւ ամփոփ սահմաններէն, իրենց հականիշներով եւ համանիշներով, հին օրէ նոր պէսպէս առումներով։ Ջանք չէ առնուած նաեւ դնել բառերու ծագումն, կենդանեաց, բուսոց եւ դասակարգութեան վերաբերեալ, իւրաքանչիւրոց թուրքերէն եւ ֆրանսերէն եւս։

Բացի բուն բառագրքէն՝ գործոյս ամբողջ ընթացքին մէջ հանրագիտական հատուածներ կարեւոր տեղեկութիւն կուտան երկրագործութեան, գիտութեանց, դիցաբանութեան, առողջաբանութեան, օրէնագիտութեան ճարտարութեան, գործնական կենաց վրայ։

Հրատարակուած են առաջին երեք տերթերն եւ միւսներն ալ յաջորդաբար կանոնաւորապէս լոյս պիտի տեսնեն։ Թուղթ ազնիւ եւ տպագրութիւն ընտիր եւ խնամեալ. զարդարուած լատինական փորագրուած տիտղոսաթերթով եւ ճաշակաւոր պատկերներով։

Բացուած է բաժանորդագրութիւն հանրային քաղաքերութեան օժանդի սոյն գերազանց պէս օգտակար գործոյն համար, 20 դահեկան, Պոլսոյ, 25՝ գաւառաց, թղթատարի ծախուց համար եւ 6 ֆրանք օտար երկիրներու համար։

Հեղինակին հասցէն՝

Կ. Պոլիս, Հաճօթաղլօ խան, թիւ 24

10—10

ՃԻՇՂ ՈՐԱԾՆԻՊ—ՃԻՇՂ ՓՆՏՈՒԱԾՆԻՊ

ԺԱՄԱՆԱԿ կամ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Գրեց Զ. Տ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ընտանեկան անմեղ խաղերու դեղեցիկ հատոքածոյ։

Անհրաժեշտ՝ ծերերուն, երիտասարդներուն եւ տղայոց համար միանգամայն։—Ամէն հատակի մարդոց քով պէտք է գտնուի այս զուարճալի ու օգտակար գիրքէն հատ մը։—Այլեւս մի՛ ըսէք թէ «Գիշերները երկարեցան, ինչպէ՞ս ժամանակ պիտի անցընենք»։ ԺԱ-ՄԱՆԱԿ-ով կրնաք ժամերով զուարճանալ եւ զուարճացնել ձեր հիւրերը։

Կը գտնուի ամէն գրավաճառներու քով, եւ հեղինակին քով՝ ի Պոլիս Հասուս Գիւղ խիստ աժան գինով դրուած. 2—5

ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՀԷՐՃԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՆ

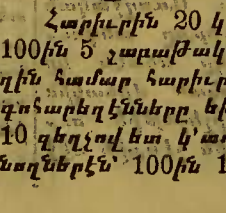

Եթէ կ՛ուզէք ամէն տեսակ գոհարեղէններ ունենալ, ժամն ու ճաշակաւոր, թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, արծաթեայ գաւազաններ եւայլն, դիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ—փողոց թիւ 13։

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 չաթաթական վճարում կանխիկ գնողին համար հարիւրին 5 զեղչ։ Գործածուած գոհարեղէնները եթէ վնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղչով առ կ՛առնուին. իսկ պատիկ գրնաղներէն՝ 100ին 15 զեղչով։ 10—10

ԴԵՂԱՐԱՆ
ԽԱՉԻԿՖԷՍՃԵԱՆ

կ. Պոլիս, Մահմուտ փաշա Պաճի, Սպուս Էճ.ի խաչին դէմ 261

Սոյն բազմամեայ դեղարանը, այս անգամ նոր կազմակերպութիւնէ մը ետքը, Խալիկ Յէօճեանի կողմանէ, քիչ առենուան մէջ պատիւը ունեցաւ գնահատուիլ արդէն հազարաւոր հիւանդներու, որոնք քաջալերուելով պէտքը կզգայ իրեն ուղղութիւնը եւ նպատակը ներկայացնել հետեւութեանց։

ՆՊԱՏԱԿ.—Գոհ ձգել իր յաճախորդները միշտ՝ դեղերու թարմութեամբ, դեղագրելու արագ եւ ճշդապահ պատրաստութեամբ, գնելու չափաւորութեամբ եւ արուեստին խղճամիտ գործադրութեամբ։

ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ.—Մաքրութիւն, ապահովման դրութիւն եւ պարկեշտութիւն դեղարանին ակզբունք եղած են։

Եւրոպական առն մը հետ բանակցած ըլլալով՝ ամէն չաբթաւ պատուաստի թարմ թիւպեր (աբք գալհմի) կը հասնին քօսդալով։ Բացի ասկէ, կը գտնուի օսմանեան եւ եւրոպական նոր եւ միշտ թարմ դեղեր եւ մասնադեղեր, ի մէջ այլոց Մալաքաի եւ Պօրտօլի գինիներ, տեղական եւ եւրոպական ամէն տեսակ թարմ հանքային ջուրեր, Գօլօճեայի եւ Խարբանի ջուրերու ալ խառն տեսակները եւս։ Իսկ միջատասպան փոշիին ամէնէն ազդեցիկ տեսակէն միշտ պատրաստ կը գտնուի։

Ամէն օր Դեղարան յաճախող Հայ եւ օտարազգի բժիշկներուն յիշենք մասնաւորաբար հետեւեալ օր ԲԺԻՇԿ ԱՒԱՀՉԻԼԵՐՏԻ ԷՖ.՝ որ ամէն Գ.շ. եւ Շբ. օրեր ժամը 8—11 իրեն դիմող հիւանդները կը դարմանէ իրեն յանձնուած փոխադրութեամբ եւ մասնագիտութեամբ, դեղարանին մասնաւոր դարմանատունը։ Դեղագ՝ը ունի նաեւ ԴԻՇԵՐԱՅԻՆ ՍՊԱՍ։ 6—10

ՏՈՔԹ. Բ. ԷՄԻՐԶԷ

Տոքթ. Բ. Էմիրզէ, որ իր բժշկական ուսումը կատարելագործած է Բարիզի մէջ եւ 15 տարիէ ի վեր մեծ փորձառութիւն չահած է, այժմ հաստատուած է, Բերա Պէօյիւք Բարմաք Փարու. Քիւ. 16։ Մասնագէտ է մանկաբարձութեան եւ կանացի հիւանդութեանց եւ առանց մէզ զատ նորագոյն մեթոտներով կը բժշկէ ջղային եւ նոգեկան ամէն կարգի հիւանդութիւններ հնչակս նաեւ արգանդախտով (hystérie) առաջ եկած հիւանդութիւնները, մասնակի անդամալուծութիւն եւ կաթվածահարութիւն եւայլն։ Ասկէ զատ, ասկորի եւ սովորական խոլը (սըրնա), առանց գործադրութեան նոր դրութեամբ մը կը դարմանէ, տեղը առանց յայտնի ընելու։ Տոքթ. Էմիրզէ էֆ. կը գտնուի. Բերա Պէօյիւք Բարմաք Փարու, Քիւ 16 առն մէջ, ուր կիրակիէն զատ ամէն օր կէսօրէն յետոյ ժամը 1էն մինչեւ 4 (Ը.Ե.) հիւանդ կ'ընդունի, եւ ուրբաթ օրերն ալ ձրիաբար բոլ դարմանէ հիւանդները։ 10—10

ՏՕՔԹ. ԲՕՐԹՈՒԳԱԼԻՄ

(Dr. Portucalis)

Նախկին ուսուցիչ կ. Պոլսոյ կայս. Բժշկական վարժարանին, անդամ Բարիզի Բժշկական Համաժողովին։—Մասնագէտ արանց եւ կանանց ծննդական գործարանն. ներբե հիւանդութեանց։—Պատուոյ վկայագիր ունի Պէրլինի, Լոնտոնի, Բեչթայի եւ ուրիշ երկիրներու Ակադեմիներէն։—Հնարիչ բժշկական գործիքներու եւ հեղինակի մասնագիտութեան վերաբերեալ գործերու։

Հիւանդ կ'ընդունի՝ Պօլսոյ կողմը, Համալչին դէմ անկիւնը, իր դարմանատան մէջ, ամէն օր կէսօրէն մինչեւ իրիկուն, իսկ Բերա, Թաքսիմ, Փրանսական հիւանդանոցին դէմ, ամէն օր առաւօտէն մինչեւ կէս օր եւ իրիկուան ժամը 6 էն 9 (Ը. ե.) 10—10

ԻՒՆԻՕՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲՍՐԻՋ 1828-1829

ՀՐԴԵՀԱՑ ՃԻՒՂ

Մինչեւ 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	274,000,000	ֆր.
1902ին գանձուած ապահովագին	24,000,000	»
Դրամագլուխ երաշխաւորեալ	119,000,000	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	21,500,000,000	»

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ

Մինչեւ 1902ի վերջը հատուցեալ վնասք	129,000,000	ֆր.
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	272,000,000	»
Դրամագլոխ եւ պահեստք	158,000,000	»
1092ին գանձուած ապահովագին	12,000,000	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — ինչ որ «Իւնիոն»ի ապահովագրելոց կ'ընծայեն հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼի ՉԷ ԳՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԴՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՈՎ։

Արեւելքի համար մասնաւոր սակացոյց՝ գեղչեալ գիներով։ Նպաստաւոր պայմանները անհամեմատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան պայմանները։ Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով Իւնիօնի ապահովագրուողք ՉԵՐԾ ԵՆ այն վնասներէն եւ յուսախաբութիւններէն, որոնց կ'ենթարկուին միւս այն անձինք, որ շահաբաժիններու բարդման (accumulation des bénéfices) ԾՈՒԻ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին։

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ Է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ եւ Արեւելքի Տնօրէնութիւն

Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասած Քաթըրճը Օղլու

Մասնաճիւղ՝ Զալաթիա, Ինայէթ Խան։—Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ 9—10

ՅՈՎՍԷՓ ՊԱԼՊԱԼԵԱՆ
(ՄԵՂՐՈՒՆԻ)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մուզաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ Պարսկական Դեսպանատան

Իֆեռա, Մեծ Փողոց, Թագսիմ, բիւ 16

Զբաղեալ աբառըման

Պալպալեան ամէն օր ակռայի ամէն տեսակ հիւանդութիւններով տառապողները, կ'ընդունի. իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ Երեքշաբթի մինչեւ ժամը 5։ Գիւղերուան որ եւ է ժամուն կարելի է դիմել։ Պալպալեան կ'երաշխաւորէ իր լեցուցած ու չինած ակռաները։ Ցորեկները ակռայ քաշել տալու համար որոշ վարձք մը չկայ. քաշել տուողին կամքէն կախեալ է։ Վկայեալ ատամնաբուժուհի Տիկին Բօլին եւս կը գտնուի միշտ նոյն դարմանատան մէջ։ Աղոտացներուն ձրի 9—10

ՀԱՅՈՒՀԻԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 2/15ին, Եչ. առաւօտ։ Դիւերօթիկներու տարեթոշակն է 12 օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել Սեպտ-ի մէջ, և կէսը Յունուարի մէջ։ Շաբաթը դասնակի մէկ դասի համար տարեկան 3 օսմ. ոսկի և երկու դասի համար 5օսմ. ոսկի աւելի կը պահանջուի։ Երգեհոնի դաս առնողները տարին 1ուկէա ոսկի աւելի կը վճարեն։

Վարժարանին յայտագիրը ուղղողներուն ձրի կը ղրկուի։ Ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել Մր. Բիթի, Պայըլը—Հասւս, կ. Պոլիս, կամ դրել Տօքթ. Ս. Էֆ. Դավալեանի, առենապետ խնամակալութեան։ Ա. տաբաղար։ 8—8